

VILNIAUS UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
KONSTITUCINĖS IR ADMINISTRACINĖS TEISĖS KATEDRA

Dieninės studijų formos
Valstybės valdymo specializacijos
V kurso teisės studentės
Sigitos Krasnickaitės

MAGISTRO DARBAS

Konstitucinio Teismo įtaka įstatymų leidybai Lietuvoje

Magistrinio darbo vadovė
Dr. R. Ragulskytė – Markovienė

Vilnius, 2008

Turinys

I. ĮVADAS.....	2
II. KONSTITUCINIS TEISMAS IR ĮSTATYMŲ LEIDYBA.....	5
2.1. Konstitucinio Teismo sudėtis, sudarymo tvarka, bendras kompetencijos apibūdinimas.....	5
2.2. Įstatymų leidyba.....	7
2.3. Valstybės valdžių sistema. Konstitucinio Teismo vaidmuo valdžių sistemoje.....	9
2.4. Konstitucinio Teismo ryšys su įstatymų leidyba.....	12
2.4.1. Konstitucinio Teismo negatyviosios įstatymų leidybos poveikis įstatymų leidybai...	14
2.4.2 Konstitucinio Teismo jurisprudencijos poveikis įstatymų leidybai.....	18
2.5. Konstitucinis Teismas: politinius ar konstitucinius – teisinius sprendimus priimanti institucija?.....	23
III. KONSTITUCINIO TEISMO 2005-2008 METŲ JURISPRUDENCIJOS ĮTAKA ĮSTATYMŲ LEIDYBAI.....	30
3.1. Seimo reakcija (veiksmai) po Konstitucinio Teismo sprendimo įsigaliojimo.....	30
3.2. Konstitucinio Teismo nutarimai, kuriais įstatymai pripažinti neprieštaraujančiais Konstitucijai.....	32
3.3. Konstitucinio Teismo nutarimai, kuriais įstatymai pripažinti prieštaraujančiais Konstitucijai, tačiau Seimo dar neįgyvendinti.....	35
3.4. Konstitucinio Teismo nutarimai, kuriais įstatymai pripažinti prieštaraujančiais Konstitucijai, ir kuriuos Seimas įgyvendino.....	42
3.5. Seimo vykdoma įstatymų projektų konstitucingumo kontrolė.....	45
IV. IŠVADOS.....	48
V. SANTRAUKA.....	50
VI. SUMMARY.....	51
VII. LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	52

I. ĮVADAS

Konstitucija¹ užtikrina pagrindines žmogaus teises ir laisves, taip pat nustato visuomenės ir valstybės institucijų santykius. Kiekvienoje teisinėje valstybėje yra nustatytas Konstitucijos pirmumas. Lietuva – ne išimtis. 1992 m., priėmus Konstituciją, kur įtrauktas Konstitucinio Teismo institutas, 1993 m. buvo įkurtas ir pats Konstitucinis Teismas. Lietuvoje, kaip ir visose kitose demokratijos tradicijose turinčiose šalyse, svarbu užtikrinti tinkamą konstitucinę kontrolę, kad būtų garantuotos pagrindinės žmonių teisės ir laisvės, svarbiausių visuomeninių santykių konstitucinis reglamentavimas. Konstitucinė kontrolė, savo ruožtu, turi tarnauti pagrindiniam tikslui – konstitucinio teisingumo užtikrinimui. Tačiau kontrolė turi būti vykdoma teisėtai ir neperžengti konstitucinių įgaliojimų. Lietuvos Respublikoje konstitucinės kontrolės „misija“ yra suteikta Konstituciniam Teismui (toliau –KT).

Lietuvoje institucinė valstybinės valdžios sąranga grindžiama valdžių padalijimo principu. Konstitucinis Teismas yra ne kartą pabrėžęs jo svarbą². Iš pirmo žvilgsnio atrodytų, kad atskirų valstybinės valdžios šakų (jų tarpe ir įstatymų leidžiamosios) kompetenciją šis principas atiboja labai aiškiai ir kiekviena valstybės valdžia atlieka tik jai būdingas funkcijas. Seimas, kurį sudaro Tautos atstovai – Seimo nariai, leidžia įstatymus (juk ir vadinamas „įstatymų leidžiamąją valdžia“), prižiūri Vyriausybės veiklą, tvirtina valstybės biudžetą ir prižiūri, kaip jis vykdomas, sprendžia kitus Konstitucijoje numatytus klausimus. Respublikos Prezidentas atstovauja valstybei ir daro visa, kas jam pavesta Konstitucijos ir įstatymų. Vyriausybė yra vykdomoji tvarkomoji šalies institucija. Ji vykdo įstatymus ir kitus teisės aktus (todėl ir vadinama „vykdomąją valdžia“), tvarko krašto reikalus. Teismai vykdo teisingumą (užtikrina, kad tiek privatiniuose, tiek ir viešuosiuose teisiniuose santykiuose įstatymai būtų įgyvendinami tinkamai)³.

Vadovaujantis tiek Konstitucija, tiek Konstitucinio Teismo įstatymu⁴, Lietuvoje Konstituciniam Teismui nėra suteiktas teisėkūros subjekto statusas, taigi šio magistrinio darbo tema skatina kelti klausimą: ar Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas apskritai dalyvauja įstatymų leidyboje?

Šiuolaikinėse demokratinėse valstybėse teisminė valdžia veikia kaip savarankiška valstybės valdžia, nepriklausomai nei nuo įstatymų leidžiamosios, nei nuo vykdomosios valdžios. Todėl kyla

¹ Lietuvos Respublikos Konstitucija// Valstybės žinios, 1992-11-10, Nr. 31- 953

² Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. rugsėjo 19 d. nutarimas „Dėl Telekomunikacijų Operatyvinės veiklos įstatymų ir Baudžiamojo proceso kodekso“ //Valstybės žinios, 2002-09-25, Nr. 93-4000; 2001 m. liepos 12 d. nutarimas „Dėl teisėjų darbo apmokėjimo įstatymo normų“ // Valstybės žinios, 2001-07-18, Nr. 62-2276

³ Petras Ragauskas. „Konstitucinio Teismo vaidmuo įstatymų leidyboje“, P. 2 <http://teise.org/admin/docs/upload/2004%201%20Petras.doc> Prisijungimo data 2008 03 12

⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymas // Valstybės žinios, 1993-02-28, Nr. 6-120

įvairių klausimų: kas yra „įstatymų leidėjas“? Kas turi esminių galių įstatymų leidyboje? Ar įstatymų leidyba yra išimtinai parlamento prerogatyva? Ar Konstitucinis Teismas įtakoja teisėkūrą? Šiame magistriniame darbe pasistengsime atsakyti į šiuos klausimus.

Darbo tikslas – atskleisti Konstitucinio Teismo funkcijas ir tikslus, jo kompetenciją, kompetencijos ribas, anaizuojant atitinkamus Konstitucinio Teismo nutarimus, Lietuvos Respublikos Seimo veiksmus (priimamus teisės aktus), bei nustatyti, ar egzistuoja tarpusavio priklausomybė, t. y., ar Konstitucinis Teismas daro įtaką įstatymų leidybai.

Darbo objektas. Konstitucinio Teismo įtakos įstatymų leidybai analizė, t. y. analizuojama Konstitucinio Teismo jurisprudencija bei atitinkami Lietuvos Respublikos Seimo veiksmai, įtakoti Konstitucinio Teismo priimtų aktų.

Darbo uždaviniai:

- atskleisti Konstitucinio Teismo vaidmenį ir vietą valdžių sistemoje;
- trumpai apibūdinti Konstitucinio Teismo funkcijas, sudarymo tvarką, kompetencijos ribas;
- trumpai atskleisti įstatymų leidybos (pozityviosios ir negatyviosios) esmę ir reikšmę;
- atskleisti Konstitucinio Teismo įtaką įstatymų leidybai;
- pateikti išvadas, rekomendacijas, pasiūlymus;

Darbo aktualumas. Šio darbo tema yra aktuali, nes įstatymai reguliuoja svarbiausius visuomeninius santykius, su įstatymais susiduriama kiekvieną dieną, jie įtakoja kiekvieną žmogų. Tai yra aktualu tiek mokslininkams, tiek praktikams, tiek eiliniam gyventojui. Svarbu, jog įstatymai būtų suderinti su Konstitucija, o tai prižiūri Konstitucinis Teismas. Svarbu ir tai, kaip Lietuvos Respublikos Seimas reaguoja į Konstitucinio Teismo nutarimus – ar jais vadovaujasi, ar pakeičia nekonstitucines nuostatas, nes tokiu būdu galima prognozuoti teisėkūros tendencijas.

Darbo naujumas ir originalumas. Konstitucinio Teismo kompetencija, svarba, vieta valdžių sistemoje yra analizuojama E. Kūrio, E. Šileikio, V. Mikelėno, K. Lapinsko, E. Jarašiūno moksliniuose darbuose ir straipsniuose. Taip pat P. Ragauskos straipsnyje apie Konstitucinio Teismo įtaką įstatymų leidybai. Darbe bus aptariami šių autorių darbai. Šis darbas yra originalus tuo, jog yra nagrinėjami būtent 2005-2008 m. laikotarpio KT nutarimai ir jų įtaka įstatymų leidybai;

Šaltiniai – teisės aktai, KT jurisprudencija, moksliniai straipsniai, monografijos, kuriuose yra nagrinėjami su šia tema susiję klausimai ir problemos.

Mokslinio tyrimo metodai – sisteminės analizės, loginis, lyginamasis.

Darbo struktūra – pirmojoje darbo dalyje yra pateikiamas įvadas, antrojoje dalyje yra analizuojama Konstitucinio Teismo kompetencija, vieta valdžių sistemoje, trumpai aptariamas įstatymų leidybos procesas, bei kiek jis yra susijęs su Konstituciniu Teismu; trečioje dalyje yra pateikiami statistiniai duomenys: kiek buvo priimta įstatymų, kiek Konstitucinio Teismo nutarimų, kiek įstatymų pripažinta prieštaraujančiais Konstitucijai. Taip pat yra nagrinėjami konkretūs

Konstitucinio Teismo 2005-2008 m. priimti nutarimai bei tai, kaip Lietuvos Respublikos Seimas reagavo, kokių veiksmų ėmėsi, ar priėmė pataisas, ar vadovavosi Konstitucinio Teismo nutarimais. Darbo pabaigoje pateikiamos išvados.

II. KONSTITUCINIS TEISMAS IR ĮSTATYMŲ LEIDYBA

Įstatymų leidyba – svarbiausioji Parlamento, kurį sudaro rinkti Tautos atstovai, veiklos kryptis. Įstatymuose įkūnijami visuomeniškai reikšmingi siekiai. Šiai teisinio reguliavimo rūšiai šiuolaikinėje visuomenėje teikiamas prioritetas. Lietuvos nacionalinė teisė kuriama Lietuvos Respublikos Konstitucijos pagrindu. Įtvirtinus konstitucinės justicijos institutą, Konstitucija tapo tikru viso šalies teisinio gyvenimo centru. Konstitucinis Teismas nuolatos tikrina įstatymų konstitucingumą. Kiekvienu atveju įstatymų leidėjui kyla pareiga laikytis Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje atskleistų Konstitucijos reikalavimų įstatymų leidybai. Taigi Konstitucinis Teismas ir įstatymų leidyba – yra neatsiejami dalykai. Norėdami geriau suprasti šį ryšį ir įtaką, turime plačiau apžvelgti tiek Konstitucinio Teismo funkcijas, tikslus, uždavinius, tiek įstatymų leidybos sampratą.

2.1. Konstitucinio Teismo kompetencija ir statusas

Konstitucinis Teismas yra labai svarbi institucija, kuriai tenka reikšmingas vaidmuo. Konstitucinis Teismas yra pačios Konstitucijos gryniausias institutas, kuriam perduota išskirtinė teisė kalbėti apie Konstituciją. Pirmasis aktas, deklaruojantis, kad Lietuvos Respublikoje yra Konstitucinis Teismas, – Konstitucija, kurioje Konstituciniam Teismui skirtas visas VIII skirsnis. Konstitucija priimta 1992 m. spalio 25 d. referendumu, o įsigaliojo kitą dieną, kai buvo oficialiai paskelbti referendumo rezultatai, t. y. lapkričio 2-ąją dieną. Tačiau Konstitucijai įsigaliojus iš tikrųjų Konstitucinio Teismo dar nebuvo. Nebuvo Konstitucinio Teismo teisėjų, taip pat įstatymo, nustatančio Konstitucinio Teismo veiklos tvarką ir bylų nagrinėjimo procedūrą. Konstitucinio Teismo įstatymas (toliau – Įstatymas) priimtas 1993 m. vasario 3 d. Šis Įstatymas nustatė Konstitucinio Teismo veiklos tvarką, bylų nagrinėjimo procedūrų gaires, ir, vadovaudamasis Konstitucija bei šiuo įstatymu, Konstitucinis Teismas pradėjo savo veiklą.

Konstitucinis Teismas yra labai svarbus konstitucinės demokratijos institutas, akivaizdžiai patvirtinantis, kad šalies Konstitucija yra ne bendro pobūdžio ir dėl to kasdieniame gyvenime mažai ką reiškiančių nuostatų rinkinys, bet gyva ir veikianti aukščiausioji teisė, nustatanti aiškias įstatymų leidžiamosios, vykdomosios ir teisminės valdžios institucijų galių ir veiklos ribas, iš tikrųjų kiekvienam garantuojanti savo teisių gynybą remianti Konstitucija. Konstitucinio Teismo įsteigimas – tai didelis žingsnis demokratinėje valstybėje, nes taip yra garantuojamas Konstitucijos, kaip pamatinio akto, laikymasis. Konstitucijos ir joje įtvirtintų teisių stabilumas yra vertybė, todėl galima teigti, jog Konstitucinis Teismas užtikrina ne tik įstatymų atitikimą Konstitucijai, bet ir

pačios Konstitucijos stabilumą. Keičiantis visuomeniniams santykiams, Konstitucijos aiškinimas ir interpretavimas mažina prielaidas per daug dažnam Konstitucijos keitimui⁵. Taip yra todėl, kad norėdami apginti savo teises, žmonės gali tiesiogiai remtis Konstitucija, o jos išaiškinimas ir doktrininis plėtojimas Konstitucinio Teismo praktikoje leidžia žmonėms tiksliau suprasti Konstitucijos nuostatas ir teisingai pasinaudoti Konstitucijos raide.

Konstitucijoje įtvirtinta, kad valdžios galias riboja Konstitucija, kad negalioja joks įstatymas ar kitas teisės aktas, priešingas Konstitucijai, kad asmuo, kurio konstitucinės teisės ar laisvės pažeidžiamos, gali kreiptis į teismą, kad teisėjas negali taikyti įstatymo, kuris prieštarauja Konstitucijai. Šios Konstitucijos nuostatos yra konstitucinės kontrolės prielaidos. Konstitucija nustato tik bendrus valstybės valdžios institucijų ir asmens bei visuomenės teisinės padėties pagrindus. Ji negali būti labai detali ir palieka plačią erdvę įstatymų leidėjui šių santykių detaliam sureguliuvimui⁶. Kadangi įstatymų leidėjas gali veikti tik tautos įgaliojimas ir tik Konstitucijos rėmuose, o tam tikri veiksmai neleistini net parlamentui – iškyla konstitucinės teisminės kontrolės poreikis⁷. Tikslindami panašias Konstitucijos nuostatas bei kurdami naujas, parlamentai, jausdamiesi turį visišką įstatymų kūrimo laisvę, politinių kovų, diskusijų bei rinkiminių kampanijų įtakoje, pernelyg plačiai naudodamiesi įstatymų kūrimo teise gali kelti grėsmę laisvei⁸. Kadangi demokratinėje valstybėje vienintelis suverenas yra piliečiai, todėl būtinas mechanizmas, galintis apsaugoti pagrindines individo teises nuo įstatymų leidėjo⁹.

Lietuvoje konstitucinę kontrolę atlieka tik Konstitucinis Teismas ir Konstitucija aiškiai apibrėžia Konstitucinio Teismo funkcijas: įstatymų ir kitų Seimo aktų, Prezidento ir Vyriausybės aktų atitikimo konstitucijai tikrinimas, bei išvadų formulavimas dėl rinkimų įstatymų pažeidimo, tarptautinių sutarčių neprieštaravimo Konstitucijai, taip pat išvadų teikimas, ar Prezidento sveikatos būklė leidžia eiti pareigas, ar Seimo narių ir valstybės pareigūnų, kuriems pradėta apkaltos byla, konkretūs veiksmai prieštarauja Konstitucijai. Konstitucinio Teismo įstatymas iš esmės tik atkartoja šias Konstitucijoje nustatytas Konstitucinio Teismo funkcijas.

Įvairūs mokslininkai skirtingai vertina Konstitucinio Teismo statusą ir vietą valstybės institucijų sistemoje. Lenkijoje ir Vengrijoje paplitusi nuomonė, kad Konstitucinis Teismas nėra kurios nors valdžios dalis, Vokietijoje – aukščiausias teismas, kurio galios apribotos Konstitucijos aiškinimu, Prancūzijoje kai kurie mokslininkai Konstitucinį Teismą prilygina politinių organų

⁵ Laurynas Bučalis. „Ar Konstitucinis Teismas savo nutarimuose gali išeiti už pradinio kreipimosi ribų“, *International Journal of Baltic Law* Volume 1, No.3 (June, 2004). P. 5

⁶ Egidijus Kūris. „Konstitucijos dvasia“ *Jurisprudencija*, 2002, Nr. 30 (22), P. 20

⁷ Laurynas Bučalis. „Ar Konstitucinis Teismas savo nutarimuose gali išeiti už pradinio kreipimosi ribų“, *International Journal of Baltic Law* Volume 1, No.3 (June, 2004). P. 4

⁸ Louis Favoreu. „Konstituciniai teismai“, vert. Egidijus Jarašiūnas (Vilnius: Garnelis, 2001), P. 25

⁹ Ten pat, P. 35

kategorijai¹⁰. Kai kurių autorių teigimu, Konstitucinis Teismas yra ir nacionalinio saugumo užtikrinimo garantas, nes gina konstitucinę santvarką¹¹. Plačiąja prasme, Konstitucinio Teismo funkcija – užtikrinti Konstitucijos laikymąsi ir jos viršenybę teisės sistemoje.

Konstitucinis Teismas – tai Konstitucijos garantas, įkurtas tam, jog būtų užtikrinta Konstitucijos viršenybė. Vykdydamas konstitucinę kontrolę, Konstitucinis Teismas revizuoja įstatymus, jų atitiktį Konstitucijai. Taip yra užtikrinama ir žmonių teisės, nes visuomenės santykius gali reguliuoti tik teisėti ir konstituciški įstatymai.

Taigi svarbu yra apibūdinti, kas yra įstatymų leidyba, įstatymų leidėjas. Tik taip suprasime, kam konkrečiai daro įtaką Konstitucinis Teismas.

2.2. Įstatymų leidyba

Įstatymų leidyba yra viena iš svarbiausių valstybės (ar valstybės valdžios) funkcijų. Įstatymais kuriama teisinė tvarka daro poveikį ne tik valdžios institucijoms, bet ir visoms socialinio gyvenimo sritims. Išvengti įstatymų neįmanoma lygiai kaip ir pačios valstybės kontrolės bei kišimosi. Įstatymų leidyba – svarbiausioji parlamento, kurį sudaro rinkti tautos atstovai, veiklos kryptis. Konstitucijos 67 straipsnio 2 punkte nustatyta, kad Seimas leidžia įstatymus. Leisti įstatymus yra viena svarbiausių Seimo, kaip tautos atstovybės, funkcijų, jo konstitucinė kompetencija.

Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 8 d. nutarime¹² aiškinama: „Įstatymų leidybos procesas – tai visuma juridškai reikšmingų veiksmų, būtinų, kad būtų priimtas įstatymas, ir atliekamų tam tikra griežta logine ir laiko seka. Visuotinai pripažintos yra šios pagrindinės įstatymų leidybos proceso stadijos: įstatymų leidybos iniciatyvos teisės realizavimas, įstatymo projekto svarstymas, projekto priėmimas, priimto įstatymo promulgavimas ir įsigaliojimas“.

Konstitucinis Teismas 1994 m. sausio 19 d. nutarime¹³ yra konstatavęs: „Įstatymas yra Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir Seimo Statuto nustatyta tvarka išleistas pirminis teisinis aktas, išreiškiantis įstatymo leidėjo valią ir turintis aukščiausiąją teisinę galią. Todėl įstatymas gali būti pakeistas arba jo galiojimas gali būti panaikintas ne kitaip, kaip išleidus kitą įstatymą arba Konstituciniam Teismui pripažinus jį prieštaraujančiu Konstitucijai“. Įstatymuose ikūnijami

¹⁰ Laurynas Bučalis. „Ar Konstitucinis Teismas savo nutarimuose gali išeiti už pradinio kreipimosi ribų“, *International Journal of Baltic Law* Volume 1, No.3 (June, 2004). P. 5

¹¹ Toma Birmontienė ir kt. *Lietuvos konstitucinė teisė*, Vilnius, 2001, P. 433

¹² Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 8 d. nutarimas „Dėl Seimo rinkimų įstatymo pataisų“ // *Valstybės žinios*, 1993-11-17, Nr. 61-1166

¹³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. sausio 19 d. nutarimas „Dėl žemės reformos pagrindinių kryptių“ // *Valstybės žinios*, 1994-01-26, Nr. 7-116.

visuomeniškai reikšmingi siekiai. Šiai teisinio reguliavimo rūšiai šiuolaikinėje visuomenėje teikiamas prioritetas. Tai lemia jo išskirtinumą teisės sistemoje.

Konstitucinėje jurisprudencijoje pabrėžiama, kad Konstitucijoje yra įtvirtintos pagrindinės teisinio reguliavimo nuostatos, jos sudaro įstatymų leidybos pagrindą¹⁴. Konstitucijos 5 straipsnio antrojoje dalyje nustatyta, kad „valdžios galias riboja Konstitucija“. Tai reiškia, kad Seimas, atstovaudamas tautai, kaip įstatymų ir kitų teisės aktų leidėjas yra savarankiškas tiek, kiek jo galių neribuoja Konstitucija bei įstatymai. Neginčytina Seimo prerogatyva yra priimti, pakeisti, papildyti bei pripažinti netekusiais galios galiojančius įstatymus ir poįstatyminius aktus, tačiau tik laikantis Konstitucijoje nustatytos tvarkos ir visuotinai pripažintų teisės aktų suderinamumo principų¹⁵. Įstatymų leidėjas turi diskreciją sukongretinti ir detalizuoti Konstitucijos nuostatas, taip pat teisiškai reguliuoti santykius, kurie Konstitucijoje *expressis verbis* nėra reguliuojami. Svarbu, kad tai darydamas įstatymų leidėjas nepažeistų Konstitucijos principų bei normų¹⁶.

Būtina pažymėti tai, jog konstitucinėje teisės sistemoje įstatymas tapatus teisei tik tuo atveju, jei jis atitinka aukščiausiąją teisę – Konstituciją. Įstatymo teisiškumo matas – Konstitucija. Pripažinus visapusišką įstatymo priklausymą Konstitucijai, turime pripažinti ir tai, kad įstatymas lieka artimiausiu Konstitucijai teisinio reguliavimo sluoksniu, kad visi kiti teisės aktai turi būti priimami remiantis įstatymais ir negali jiems prieštarauti (tai yra jie turi būti poįstatyminiai aktai)¹⁷. Konstitucinio Teismo 1995 m. spalio 26 d. nutarime¹⁸ konstatuota, kad tautos įgalioto įstatymų leidėjo – Seimo – priimtame įstatyme išreiškiama Tautos valia svarbiausiais visuomenės gyvenimo klausimais, kad įstatymų normose nustatomos bendro pobūdžio taisyklės, kurios poįstatyminiuose teisės aktuose gali būti detalizuojamos, nustatoma jų įgyvendinimo tvarka.

Įstatymų leidyba – daugialypė funkcija, susijusi su plačia įstatymų leidėjo politinės ir teisinės saviraiškos – įstatymų politikos – laisve, politiškai vertinant ir atitinkamai reglamentuojant diskutuotinus klausimus. Legitimuota įstatymų politika nereiškia, kad Seimas turi beribes galias savo nuožiūra leisti tam tikrus įstatymus ar jų neleisti¹⁹. Anot Konstitucinio Teismo, Seimas savarankiškas tiek, kiek jo savarankiškumo neribuoja Konstitucija²⁰. Kaip įstatymų leidėjas laikosi

¹⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 29 d. nutarimas „Dėl Seimo nutarimo Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos tarybos sudarymo klausimais“// Valstybės žinios, 1997-06-04, Nr. 49-1173

¹⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 29 d. nutarimas „Dėl Seimo nutarimo Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos tarybos sudarymo klausimais“// Valstybės žinios, 1997-06-04, Nr. 49-1173

¹⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. birželio 19 d. nutarimas „Dėl Valstybinių pensijų ir Respublikos Prezidento įstatymų“// Valstybės žinios, 2002-06-21, Nr. 62-2515.

¹⁷ Egidijus Jarašiūnas. „Įstatymo samprata: istorinis, lyginamasis ir nacionalinis aspektai“, Mokslo darbų periodinis leidinys „Parlamento studijos“ Nr. 4. 2005 m. http://www.parlamentostudijos.lt/Nr4/4_teise_Jarasiunas.htm Prisiųgimo data: 2008 02 15

¹⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. spalio 26 d. nutarimas “Dėl piliečių nuosavybės teisių į žemę atkūrimo” // Valstybės žinios, 1995-11-02, Nr. 89-2007

¹⁹ Egidijus Šileikis. Alternatyvi konstitucinė teisė, Vilnius, 2005, P. 328

²⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1993-10-01 nutarimas „Dėl Seimo atsisakymo svarstyti akto projektą“// Valstybės žinios, 1993-10-06, Nr. 51-991

jam nustatytų kompetencijos ir diskrecijos ribų esant tam tikroms sąlygoms, vertina Konstitucinis Teismas.

Taigi įstatymų leidėjas, įgyvendindamas tautos jam pavestus uždavinius, priimdamas įstatymus, kurie reguliuoja svarbiausius visuomenės gyvenimo klausimus, privalo laikytis Konstitucijos normų, principų, vadovautis Konstitucijos dvasia. Kiekvienas sprendimas turi būti teisiškai – konstituciškai pagrįstas.

Taigi įstatymų leidyba yra Tautos atstovybės Seimo vykdoma pagrindinė veikla, kuria yra siekiama sureguliuoti pagrindinius visuomeninius santykius. Toks įstatyminis santykių reguliavimas yra būtinas, kad būtų užtikrinamas stabilumas valstybėje, kad būtų išvengta neteisinių ir chaotiškų santykių visuomenėje. Kadangi Seimas įstatymais reguliuoja pagrindinius visuomeninius santykius, tai turi vykti teisėtai ir sklandžiai, o kiekvienas įstatymas turi būti pagrįstas Konstitucija. O Seimo vykdomo įstatymų leidybos proceso ir išleistų įstatymų atitikimą Konstitucijai prižiūri Konstitucinis Teismas.

2.3. Valstybės valdžių sistema. Konstitucinio Teismo vaidmuo valdžių sistemoje

Kiekviena valstybė savo funkcijas įgyvendina per valstybės valdžios institucijų sistemą. Valstybės valdžia – tai valstybės funkcijų įgyvendinimo per valdingus įgaliojimus turinčias institucijas svarbiausias būdas. Valstybės valdžios institucijos gana įvairios, nes jos atlieka skirtingas funkcijas. Jas galima klasifikuoti įvairiais pagrindais: pagal valstybės veiklos pobūdį – į politines, socialines, ekonomines, ūkines; pagal formavimo tvarką – į renkamasias, skiriamąsias ir t.t. Demokratinėse šalyse valstybės valdžios institucijų organizavimo pagrindinis principas yra valdžių padalijimo į įstatymų leidžiamąją, vykdomąją ir teisminę, kurios yra visiškai savarankiškos ir nepriklausomos, teorija²¹.

Valdžių padalijimas – tai vienas iš svarbiausių demokratinės valstybės konstitucinių principų, kuris lemia valstybės valdžios organizaciją, jos funkcionavimą, garantuoja žmogaus teises ir laisves.

Valdžių padalijimo principą sąlyginai galima suskirstyti į dvi tarpusavyje glaudžiai susijusias dalis: pirmoji – tai valdžių atskyrimas, antroji – valdžių sąveika. Valdžių atskyrimas – tai ne tik valdžių suskirstymas į įstatymų leidžiamąją, vykdomąją ir teisminę, bet ir jų formavimo tvarkos, teisinio statuso, galių bei kompetencijų nustatymas ir jų savarankiškumo užtikrinimas. Valdžių sąveika – tai valdžios institucijų bendradarbiavimas, veiksmų derinimas, „stabdžių ir

²¹ Petras Algirdas Čiočys. Teisės pagrindai. Mokomoji knyga. Trečiasis leidimas, Vilnius, 2002, P. 70

atsvarų“ sistemos funkcionavimas, kuris užtikrina valdžių tarpusavio kontrolę, viena kitos sulaikymą ir jų pusiausvyrą²².

Valdžių padalijimo principo sudėtinė dalis yra valdžių tarpusavio sąveika, „stabdžių ir atsvarų“ sistema. Valdžių sąveikos būtinumą lemia tai, kad nė viena iš valdžios institucijų negali atlikti savo funkcijų, nederindama veikslių su kitomis valdžios institucijomis²³. Valdžių sąveikos procese vyksta valdžios institucijų bendradarbiavimas ir veikslių derinimas, sprendžiant bendrus valstybinės reikšmės klausimus. Valdžių lygiateisis bendradarbiavimas neįmanomas be valdžios institucijų pusiausvyros, jų tarpusavio kontrolės, kurias užtikrina „stabdžių ir atsvarų“ sistema. „Stabdžių ir atsvarų“ sistemos veikimas yra pagrįstas tuo, kad kiekviena iš valdžios institucijų, turėdama skirtingas galias ir kompetencijas savo funkcijoms įgyvendinti, turi dar ir tam tikrus įgaliojimus viena kitos atžvilgiu. Šie įgaliojimai valdžių sąveikos procese užtikrina kiekvienai iš valdžios institucijų galimybę neleisti nė vienai iš jų peržengti savo kompetencijos ribų ir piktnaudžiauti valdžia²⁴.

Valdžių padalijimu pagrįstoje valstybės valdžią įgyvendinančių institucijų sistemoje teisminė valdžia svarbi ne tiek tuo, kad vykdo teisingumą (tradiciškai suprantamą kaip konkrečių bylų nagrinėjimą laikantis nustatytos teismo nagrinėjimo tvarkos), kiek jai būdingomis teisinėmis galimybėmis daryti įtaką įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžių sprendimams²⁵. Taip teisminė valdžia įgyja galimybę vykdyti teisingumą, daryti poveikį valdžios sprendimams ir taip ji yra integruojama į stabdžių ir atsvarų sistemą, prisideda prie teisėkūros.

Teisminės valdžios vieta stabdžių ir atsvarų sistemoje yra svarbi, nes vykdydama teisingumą ir priimdama konkretaus individo teises ir interesus liečiančius sprendimus, teisminė valdžia privalo saugoti ir ginti kiekvieno asmens teises ir teisėtus interesus. Būtent dėl to teisminei valdžiai suteikta teisė tikrinti įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžių priimamų teisės aktų teisėtumą, spręsti valstybės institucijų ginčus, nagrinėti piliečių skundus dėl valstybės institucijų ir pareigūnų veikslių.

Ypatingą teisminės valdžios vietą valdžių padalijimo sistemoje rodo tai, kad kitos valstybės valdžios negali atšaukti teisminės valdžios priimtų sprendimų, o įstatymų leidžiamosios valdžios priimti teisės aktai gali netekti galios įstatymų konstitucingumą kontroliuojančios teisminės

²² Kazimieras Monkevičius. „Valdžių padalijimo principas 1922 m. Lietuvos valstybės Konstitucijoje“, Parlamento studijos. http://www.parlamentostudijos.lt/Nr5/5_teise_monkevicius.htm, prisijungimo data 2008 02 25

²³ Jarašiūnas, E. Konstitucinė valstybės valdžios institutų sistema. Lietuvos konstitucinė teisė. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2001, P. 686

²⁴ Kazimieras Monkevičius. „Valdžių padalijimo principas 1922 m. Lietuvos valstybės Konstitucijoje“, Parlamento studijos. http://www.parlamentostudijos.lt/Nr5/5_teise_monkevicius.htm 2008 02 25

²⁵ Haroldas Šinkūnas, „Valdžių padalijimo principas ir teisminės valdžios vieta valdžių padalijimo sistemoje“, Teisė 2003 (49) P. 8 <http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/teise/49/tomas-49.html> Prisijungimo data 2008-03-02

valdžios sprendimu, be to, vykdomosios valdžios sprendimus teisminė valdžia gali panaikinti arba pakeisti²⁶.

Konstitucinis Teismas, siekdamas užtikrinti asmenų teises, teisėtus interesus, teisingos, konstitucingos teisės viešpatavimą, nuolatos saugo pozityviają teisę nuo neteisinių (nekonstitucinių) normų. Tačiau ne nuostabu, jog gali ir iškyla klausimų, ar Konstituciniam Teismui pagrįstai suteikti įgaliojimai vertinti įstatymų leidėjo sprendimus jų atitikties Konstitucijai požiūriu, kadangi ši Konstitucinio Teismo teisė riboja įstatymų leidėjo galias. Juk galima svarstyti taip, jog įstatymų leidėjas teisę veikti yra tiesiogiai gavęs iš Tautos, tuo tarpu teisminė valdžia įgaliojimus iš Tautos yra gavusi tik netiesiogiai.

Vertinant, ar pagrįstai teisminei valdžiai suteikti įgaliojimai prižiūrėti įstatymų konstitucingumą, pažymėtina, kad šiuo atveju teisminei valdžiai suteikiamų įgaliojimų legitimumo šaltinis yra būtinybė, kad priimti įstatymai atitiktų Konstitucijoje išreikštą tautos valią. Kita vertus, teisminės valdžios vykdomą teisės aktų konstitucingumo kontrolės funkciją legitimuoja ir kitas svarbus principas, pagal kurį turi būti užkertamas kelias atsirasti neribotai valdžiai²⁷. Teisminei valdžiai suteikus įgaliojimus vykdyti konstitucinės kontrolės funkciją, teismas tapo ne tik privačius, bet ir viešus ginčus bei konstitucinius konfliktus sprendžiančia institucija. Teisinės valstybės principai ir idėjos reikalauja, kad įstatymui paklustų ir pati įstatymų leidžiamoji valdžia, todėl teismo vykdoma įstatymų leidžiamosios valdžios veiksmų atitikties Konstitucijai ir įstatymui kontrolė daro jį šių idėjų ir principų garantu²⁸.

Taip pat labai svarbu yra atskleisti Konstitucinio Teismo ir kitų teismų ryšį. Pagal Konstituciją ir įstatymus Lietuvoje yra trys teismų sistemos: 1) Konstitucinis Teismas; 2) bendrosios kompetencijos teismų sistema; 3) specializuoti teismai – administraciniai teismai. Konstitucijos 110 straipsnio 2 dalyje nustatyta: „Tais atvejais, kai yra pagrindo manyti, kad įstatymas ar kitas teisinis aktas, kuris turėtų būti taikomas konkrečioje byloje, prieštarauja Konstitucijai, teisėjas sustabdo šios bylos nagrinėjimą ir kreipiasi į Konstitucinį Teismą prašydamas spręsti, ar šis įstatymas ar kitas teisinis aktas atitinka Konstituciją.“ Ši konstitucinė norma yra labai svarbi, kadangi ji atskleidžia tiesioginį ryšį tarp Konstitucinio Teismo ir kitų teismų. 2006 metais Seimo narių grupė kreipėsi į Konstitucinį Teismą, jie ginčijo kai kurių Konstitucinio Teismo įstatymo nuostatų atitiktį Konstitucijai; pareiškėję nuomone, Konstitucinis Teismas nėra teismas ir nevykdo valstybės valdžios. Konstitucinis Teismas 2006 m. birželio 6 d. priėmė nutarimą²⁹, kuriame konstatavo, kad teismai, pagal Konstituciją vykduantys teisminę valdžią Lietuvoje, yra

²⁶ Ten pat, P. 9

²⁷ Ten pat, P. 8

²⁸ Mikelėnas V., *Civilinis procesas. Pirmoji dalis. Antrasis pataisytas ir papildytas leidimas*. Vilnius, 1997, P. 131

²⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. birželio 6 d. nutarimas „Dėl Konstitucinio Teismo statuso“ // Valstybės žinios, 2006-06-10, Nr. 65-2400

priskirtini ne vienai, bet dviem arba (jeigu tai, paisant Konstitucijos, yra nustatyta atitinkamuose įstatymuose) daugiau teismų sistemų.

Aiškindamas Konstitucinio Teismo prigimtį ir egzistuojantį konstitucinį statusą, teismas teigia, kad Konstitucinis Teismas yra ne kas kita, o konstitucinės justicijos institucija, vykdanči konstitucinę teisminę kontrolę. Pagal savo kompetenciją sprendamas žemesnės galios teisės aktų atitiktį aukštesnės galios teisės aktams ir vykdydamas kitus savo konstitucinius įgaliojimus, Konstitucinis Teismas – savarankiškas ir nepriklausomas teismas – vykdo konstitucinį teisingumą, garantuoja Konstitucijos viršenybę teisės sistemoje ir konstitucinį teisėtumą. Konstitucinio Teismo pavadinimas yra tiesiogiai įtvirtintas pačioje Konstitucijoje. Valstybės valdžios institucija, kuri pačioje Konstitucijoje yra įvardyta kaip teismas, savo konstitucine prigimtimi negali būti ne teismas, t. y. ne teisminė institucija.

Tai, kad Konstitucijoje yra du atskiri skirsniai – VIII skirsnis „Konstitucinis Teismas“ ir IX skirsnis „Teismas“, ne paneigia Konstitucinio Teismo buvimą teismų sistemos dalimi, bet pabrėžia ypatingą jo statusą teisminės valdžios sistemoje, kartu ir visų valstybės valdžią vykdančių valstybės institucijų sistemoje. Pačioje Konstitucijoje yra išryškunami ir pabrėžiami Konstitucinio Teismo konstitucinės paskirties ir kompetencijos ypatumai. Konstitucinio Teismo įgaliojimai pripažinti kitų valstybės valdžią įgyvendinančių institucijų – Seimo, Respublikos Prezidento, Vyriausybės – teisės aktus prieštaraujančiais aukštesnės galios teisės aktams, taip pat įgaliojimai oficialiai aiškinti Konstituciją – pateikti Konstitucijos nuostatų sampratą, akivaizdžiai liudija, kad Konstitucinis Teismas negali būti ne valstybės valdžią įgyvendinanti institucija.

Apibendrinant galima teigti, kad pagal valdžių padalijimo principą, kurio veikimas pasireiškia per valdžių padalijimą ir valdžių sąveiką, yra išskiriamos trys valdžios – įstatymo leidžiamoji, vykdomoji ir teisminė. Konstitucinis Teismas priskiriamas teisminei valdžiai, tačiau šis teismas vykdo ypatingą funkciją – konstitucinę kontrolę. Konstitucinis Teismas yra teisminė institucija, esanti valstybės institucijų sistemos grandinėje, sauganti suvereno (tautos) teises bei užtikrinanti valdžių padalijimo principo įgyvendinimą ir demokratinės teisinės valstybės egzistavimą.

Išsiaiškinus Konstitucinio Teismo statusą ir vietą valdžių sistemoje, vertėtų plačiau panagrinėti Konstitucinio Teismo ryšį su įstatymų leidyba. Kaip Konstitucinis Teismas, įgyvendindamas jam Konstitucijos pavestas funkcijas bei uždavinius, įtakoja įstatymų leidybą.

2.4. Konstitucinio Teismo santykis su įstatymų leidyba

Konstitucinio Teismo santykį su įstatymų leidyba galima konstatuoti *a priori*: juk pati institucija buvo sukurta siekiant užtikrinti, jog įstatymų leidėjas savo veikloje nepažeistų

Konstitucijos. Pagal institucinę misiją Konstitucinis Teismas (visų pirma) prižiūri, kad Konstitucija būtų tinkamai įgyvendinama. Taigi, apibendrintai vertinant šios institucijos paskirtį ir funkcijas įstatymų leidyboje, ją galima apibūdinti kaip sargą, prižiūrintį, jog įstatymų leidyboje (tiek proceso, tiek ir rezultato požiūriu) būtų laikomasi Konstitucijos nuostatų³⁰.

Tai, kad Konstitucinis Teismas pats negali pakeisti Konstitucijai prieštaraujančio įstatymo turinio, jo pataisyti, skiria jį nuo įstatymų leidimo valdžios. Tipiškas Konstitucinio Teismo poveikis teisėkūrai pirmiausia yra „negatyvioji įstatymų leidyba“ – teisės aktų pripažinimas nekonstituciniais (negaliojančiais) – šiuo atveju daromas tiesioginis poveikis galiojančių įstatymų sistemai, nes būtent toks teismo sprendimas eliminuoja (jis nebegali būti taikomas) iš teisinės sistemos nekonstitucinį įstatymą. Taip pat Konstitucinis Teismas daro įtaką įstatymų leidybai formuluodamas nuostatas, kurios ateityje gali paveikti įstatymų sistemą – tai galima vadinti netiesiogine Konstitucinio Teismo įtaka įstatymų leidybai.

Galima pateikti pavyzdžių, kai Konstitucinis teismas specifiškai įtakoja įstatymų leidybą: pavyzdžiui, Vokietijoje įstatymas lieka galioti su sąlyga, kad bus interpretuojamas taip, kaip jį interpretavo Konstitucinis Teismas³¹. Italijoje Konstitucinis Teismas papildančiose ir įgaliojančiuose nutarimuose pats nustato taisyklę, kuri užima tikrinamo įstatymo spragą. Portugalijoje visuomeninių santykių nesureguliuojimas gali būti pripažintas antikonstituciniu, o Vengrijoje Teismas gali nustatyti net terminą teisės spragai likviduoti³².

Petras Ragauskas Konstitucinio Teismo įtaką įstatymų leidybai skirsto į tiesioginę ir netiesioginę. Tiesioginis Konstitucinio Teismo „dalyvavimas“ įstatymų leidyboje galimas tik per nutarimus, kuriuose konstatuotas įstatymo (jo nuostatos) prieštaravimas Konstitucijai (eksplicitiškai ir konstituciniams įstatymams bei įstatymų leidybos procedūrą reglamentuojantiems teisės aktams). Šis dalyvavimo būdas dažnai vadinamas „negatyviaja įstatymų leidyba“. Netiesioginio dalyvavimo atveju reikšmingi gali būti ne tik visi nutarimai (nepriklausomai nuo to, kokių aktų atitikimas Konstitucijai sprendžiamas ir ar buvo konstatuotas neatitikimas), bet ir kiti teismo aktai (sprendimai ir išvados)³³.

Pritartumėme tokiam Konstitucinio Teismo įtakos skirstymui, nes pripažindamas įstatymą prieštaraujančiu Konstitucijai, Konstitucinis Teismas tiesiogiai daro įtaką įstatymų leidėjui – įstatymų leidėjas turi atsižvelgti į Konstitucinio Teismo nutarimą ir pakeisti nekonstitucinį įstatymą. O Konstitucinio Teismo jurisprudencija, Konstitucijos nuostatų aiškinimas, formuojama praktika

³⁰Petras Ragauskas. „Konstitucinio Teismo vaidmuo įstatymų leidyboje“. <http://teise.org/admin/docs/upload/2004%201%20Petras.doc> Prisijungimo data 2008-03-12

³¹ Louis Favoreu. Konstituciniai teismai, vert. Egidijus Jarašiūnas (Vilnius: Garnelis, 2001), P. 62

³² Louis Favoreu. Konstituciniai teismai, vert. Egidijus Jarašiūnas (Vilnius: Garnelis, 2001), P. 74

³³ Petras Ragauskas. „Konstitucinio Teismo vaidmuo įstatymų leidyboje“. <http://teise.org/admin/docs/upload/2004%201%20Petras.doc> Prisijungimo data 2008-03-12

netiesiogiai veikia įstatymų leidėją, jo teisinį supratimą, sąmonę, kuri padeda leisti konstitucingus, teisėtus įstatymus.

Plačiau kalbant apie netiesioginį Konstitucinio Teismo dalyvavimą įstatymų leidyboje, galima paminėti, kaip ta įtaka pasireiškia. Konstitucinio Teismo sprendimai, formuojama doktrina įtakoja bei formuoja įstatymų leidybos proceso dalyvių teisinę sąmonę. Įstatymų leidėjai, žinodami, jog jų priimti įstatymai gali būti panaikinti, stengiasi priimti įstatymus vadovaudamiesi Konstitucija, Konstitucinio Teismo praktika. Taip yra įtakojama įstatymų leidėjo valia. Konstitucinis Teismas „pataria“ (o kartais ir gana aiškiai įpareigoja³⁴ ar net priekaištavimą³⁵) įstatymų leidėjui pateikdamas įvairias užuominas apie sektiną kitų valstybių praktiką, pastebėjimus apie tai, kokia praktika atitiktų Konstitucijos dvasią ir pan.

Netiesioginiam dalyvavimui šie būdai priskirti dėl to, kad jų pagalba Konstitucinis Teismas nedaro tiesioginio (betarpiško) poveikio objektyviai egzistuojančiai nacionalinei teisės sistemai. Poveikis daromas įstatymų leidybos procese dalyvaujantiems subjektams, jų sąmonei ir valiai. Ir tik nuo šių subjektų priklauso, ar faktinė įtaka bus, ar jos nebus. Tiesioginio dalyvavimo atveju pasekmės atsiranda nepriklausomai nuo kitų institucijų valios, kaip neišvengiama Konstitucinio Teismo nutarimo priėmimo pasekmė³⁶, nes Konstituciniam Teismui priėmus nutarimą, kuriame konstatuotas įstatymo neatitikimas Konstitucijai, tas įstatymas nebegali būti taikomas, o Seimas yra įpareigojamas pakeisti nekonstitucinį įstatymą ar jo nuostatas.

Taigi galima pažymėti, jog Konstitucinio Teismo vaidmuo ir įtaka yra labai svarbi ir neatsiejama nuo įstatymų leidybos proceso. Ši įtaka yra dvejopa – tiesioginė (aiškiai matoma) ir netiesioginė (numanoma). Konstitucinio Teismo praktika dažnai įstatymų leidėjui nubrėžia gaires, pagrindinius tikslus, kurių privalu laikytis ir įstatymuose įgyvendinti.

2.4.1. Konstitucinio Teismo negatyviosios įstatymų leidybos poveikis įstatymų leidybai

Konstitucinio Teismo veikla įstatymų leidybos srityje paprastai suvokiama ir įvardinama kaip „negatyvioji įstatymų leidyba“. Taip yra todėl, kad „negatyvioji įstatymų leidyba“ yra natūrali Konstitucinio Teismo nutarimo, kuriuo pripažįstama, kad vienas ar kitas įstatymas arba atitinkama jo nuostata prieštarauja Konstitucijai, priėmimo pasekmė. Būtent šie nutarimai iš karto daro tiesioginį poveikį nacionalinei teisės sistemai. Tiesiogiai Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas įstatymo ar atskirų jo nuostatų nepanaikina. Tokių įgaliojimų Konstitucija jam nesuteikia.

³⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarime yra labai dau įpareigojimų įstatymų leidėjui;

³⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. liepos 8 d. nutarime priekaištauja įstatymų leidėjui, jog šis iki šiol nėra įstatymu nustatęs valstybinės reikšmės kultūros objektų sąrašo.

³⁶ Petras Ragauskas. „Konstitucinio Teismo vaidmuo įstatymų leidyboje“. <http://teise.org/admin/docs/upload/2004%201%20Petras.doc> Prisijungimo data 2008-03-12

Konstitucinio Teismo nutarimas turi galią *de facto* panaikinti įstatymą ar jo nuostatą, nes pagal Konstitucijos 107 straipsnio 1 dalį Lietuvos Respublikos įstatymas (ar jo dalis) negali būti taikomi nuo tos dienos, kai oficialiai paskelbiamas Konstitucinio Teismo sprendimas, kad atitinkamas aktas (ar jo dalis) prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

Konstitucijos 105 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Konstitucinis Teismas nagrinėja ir priima sprendimą, ar neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai Lietuvos Respublikos įstatymai ir kiti Seimo priimti aktai. Konstitucinio Teismo įstatymo 64 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad bylos dėl teisės akto atitikimo Konstitucijai nagrinėjimo Konstituciniame Teisme pagrindas yra teisiškai motyvuota abejonė, kad visas aktas ar jo dalis prieštarauja Konstitucijai pagal:

- 1) normų turinį;
- 2) reguliavimo apimtį;
- 3) formą;
- 4) Konstitucijoje nustatytą priėmimo, pasirašymo, paskelbimo ar įsigaliojimo tvarką.

Vadinasi, Konstitucinis Teismas, priimdamas nutarimą, gali pripažinti, kad ginčijami teisės aktai neprieštarauja arba prieštarauja Konstitucijai ir/ar įstatymams tiek pagal normų turinį, tiek pagal reguliavimo apimtį, tiek pagal formą, tiek pagal Konstitucijoje nustatytą priėmimo, pasirašymo, paskelbimo ar įsigaliojimo tvarką.

Gali kilti klausimas, kodėl, paskelbus Konstitucinio Teismo nutarimą, kuriame konstatuotas įstatymo antikonstitucingumas, įstatymas tampa negaliojančiu ir nebegali būti taikomas nuo nutarimo paskelbimo dienos. Atsakymą padiktuoja Konstitucijos 7 straipsnio 1 dalies nuostata, kurioje numatyta, kad negalioja joks Konstitucijai priešingas įstatymas ar kitas teisės aktas. Taigi vadovaudamiesi konkrečiu Konstitucinio Teismo aktu, kuriame toks prieštaravimas konstatuojamas, įstatymas (jo dalis) laikomas negaliojančiu ir todėl negali būti taikomas.

Konstitucinio Teismo aktai įpareigoja visus subjektus ne tik savo rezoliucinėmis dalimis, bet ir motyvais, kurie yra išdėstyti konstatuojamojoje dalyje. Konstitucinis Teismas leidžia įstatymų leidėjui susivokti, kad reikia pakeisti teisinį reguliavimą, kuris yra pripažįstamas nekonstituciniu. Paprastai nekonstitucinius teisės aktus reikia šalinti iš teisinės sistemos (juos šalina nekonstitucinį teisės aktą priėmusios institucijos), nors, K. Lapinsko nuomone, Konstitucinio Teismo nutarimu faktiškai yra nutraukiama nekonstituciniu (neteisėtu) pripažinto teisės akto galia ir teisiniais padariniais tai prilygsta jo panaikinimui³⁷. Kita vertus, šiuo atveju gali susidaryti teisinio reguliavimo spragu, net vakuumas, todėl Konstitucinio Teismo nutarimai, kuriais ginčijami teisės aktai buvo pripažinti nekonstituciniais, privalo būti vykdomi priimant naujus, Konstituciją

³⁷ Lapinskas K. Acts of the Constitutional Court. – Jarašiunas E. et al. Constitutional Justice in Lithuania. Vilnius: The Constitutional Court of the Republic of Lithuania, 2003, P. 171–201.

atitinkančius teisės aktus. Didžiulė problema yra ne ta, kad reikia formaliai pataisyti teisinį reguliavimą, pripažintą nekonstituciniu, o ta, kad kartais Konstitucinio Teismo sprendimai gali „reikalauti“ gana skubiai numatyti valstybės biudžete lėšų, kad būtų įgyvendinti valstybės įsipareigojimai savo piliečiams³⁸.

Per „negatyviają įstatymų leidybą“ Konstitucinis Teismas vaidina pakankamai svarbų vaidmenį formuojant nacionalinę teisės sistemą. Tas vaidmuo svarbus dėl to, kad šiais sprendimais Konstitucinis Teismas „panaikina“ įstatymus (ar jų dalis). Vertėtų atkreipti dėmesį ir į tai, kad tam tikrais atvejais Konstitucinio Teismo nutarimas, kuriuo įstatymas (ar jo dalis) pripažįstamas prieštaraujančiu Konstitucijai, *de facto* veikia ir jame nepaminėtus įstatymus (juos reikia derinti prie naujos teisinės padėties). Labai svarbu yra tai, jog Konstitucinio Teismo sprendimai yra galutiniai (tuo tarpu Seimo sprendimas priimti įstatymą praeina Prezidento pasirašymo/veto teisės panaudojimo mechanizmą). Be to, jie ir neskundžiami (tuo tarpu Seimo sprendimai gali būti revizuojami Konstituciniame Teisme).

E. Šileikis, vertindamas Konstitucinio Teismo įtaką įstatymų leidybai ir galimus Konstitucinio Teismo veiksmus bei galimybes Konstituciniam Teismui įtakoti valstybingumo raidą konstitucinių vertybių įgyvendinimo ir apsaugos linkme teigia, kad „Konstitucinis Teismas: - neturi galių (be tam tikros Konstitucijos 105 str. ar 107 str. pataisos) savo nuožiūra sukurti naują, absoliučiai įstatymuose nemodifikuojamą normą ir įpareigoti įstatymų leidėją iki tam tikros datos šią normą pažodžiui (ar iš esmės pažodžiui) perkelti į atitinkamą įstatymą; - iš esmės pagal savo paskirtį gali (be Konstitucijos pataisos) sukurti pakankamai lanksčią, t. y. įstatymiškai modifikuojamą principinę normą, ne pernelyg įsakmiai reikalaujamas, kad ją nuo tam tikros datos (realios sveiko proto požiūriu) įstatymų leidėjas, akceptuodamas Konstitucinio Teismo neformalią funkcinę paskirtį ir galimybę dalyvauti kūrybiškai (ne vien „notariškai“) vadovaujant valstybei, turėtų savaip įterpti į atitinkamą įstatymą; - iš esmės pagal savo paskirtį gali (be tam tikros Konstitucijos pataisos) neoficialiai pripažinti ginčijamo įstatymo nuostatą antikonstitucine „jau dabar“ (t. y. kai iš esmės baigtas bylos nagrinėjimas ir dar oficialiai neskelbiamas nutarimas), tačiau dėl galimų – konstituciškai žalingų – padarinių, kurie neišvengiamai kiltų pripažinus ginčijamą įstatymą (ar jo nuostatą) niekiniu, dar galinčia būti taikoma iki tam tikros datos, kada bus oficialiai skelbiamas Konstitucinio Teismo nutarimas ir iki kurio įstatymų leidėjas turėtų „pasiruošti“, t. y. parengti naują įstatyminį reglamentavimą (skirtą pakeisti nuostatą, kurios bus oficialiai pripažintos antikonstitucinėmis)³⁹.

³⁸ Stačiokas S. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo aktų vykdymas ir jų poveikis teisinei sistemai“, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo ir Lenkijos Respublikos Konstitucinio Tribunolo dešimtoji konferencija "Konstitucinių teismų sprendimų vykdymas ir jų poveikis teisinei sistemai", Kaunas, 2006 m. birželio 7 - 10 d.

³⁹ Egidijus Šileikis. Alternatyvi konstitucinė teisė, Vilnius, 2005, P. 528

Konstitucinio Teismo įtaką teisėkūrai iliustruoja pavyzdžiai, kai Seimas ar Vyriausybė taiso arba pripažįsta negaliojančiais savo priimtus teisės aktus dar nesulaukę Konstitucinio Teismo sprendimo. Grupė Seimo narių 1993 m. kreipėsi į teismą dėl Seimo Statuto IV dalies 137 str. 2 dalies nuostatos, reglamentuojančios informacijos apie Seimo sprendimus skelbimą visuomenės informavimo priemonėse. Konstitucinis Teismas priėmė sprendimą nutraukti pradėtą teiseną byloje, nes Seimas, nesulaukęs Konstitucinio Teismo išvados, pakeitė ginčijamą Statuto straipsnį. Toks įstatymo leidėjo elgesys gali būti vertinamas kaip demokratinio brandumo požymis, kai įstatymų leidėjas pripažįsta savo klaidą. Iš kitos pusės, tai įrodo Konstitucinio Teismo įtaką įstatymų leidybai, todėl natūralu, kad ne tik Teismo nutarimų rezoliucinė dalis, bet ir konstatuojamosios dalies argumentacija bei obiter dictum tampa svarbia įstatymų leidėjui ir visuomenei⁴⁰.

Labai įdomi yra Vokietijos Federalinio Konstitucinio Teismo praktika. Pripažinęs teisės akto neatitikimą Konstitucijai, Federalinis Konstitucinis Teismas naudoja kelis būdus, kuriais gali priversti įstatymų leidėją priimti naują, Konstituciją atitinkantį įstatymą.

Pirmasis jų – kreipimasis į įstatymų leidėją, kad šis pataisytų nekonstitucinę situaciją. Savo veiklos pradžioje Federalinis Konstitucinis Teismas tuo apsiribodavo. Taip Federalinis Konstitucinis Teismas parodė pasitikėjimą įstatymų leidėju, pagrįstą tuo, kad jis pats savo laisva valia įvykdys savo konstitucinius įsipareigojimus⁴¹. Manytina, jog tai yra pats priimtinausias reagavimo būdas, kuris nepažeidžia valdžių padalijimo principo ir parodo Konstitucinio Teismo pasitikėjimą ir pagarbą įstatymų leidėjui. Taip įstatymų leidėjas yra moraliai susaistomas ištaisyti savo klaidas, juntama abipusė pagarba.

Antras būdas – tam tikro termino naujam įstatymui priimti nustatymas. Jau ilgą laiką Federalinis Konstitucinis Teismas įstatymų leidėjui tiksliai nustato terminą, kalendorinę datą, iki kada turi būti priimtas naujas, Konstituciją atitinkantis įstatymas. Terminas priklauso nuo naujojo įstatymo būtinumo, taip pat nuo įstatymu reguliuojamo klausimo sudėtingumo ir sunkumo⁴².

Trečiasis būdas – tam tikros sankcijos pritaikymas dėl termino praleidimo. Jeigu įstatymų leidėjas per nustatytą terminą nesiima atitinkamų veiksmų, Federalinis Konstitucinis Teismas, atsižvelgdamas į konkrečias bylos aplinkybes, taiko skirtingas priemones. Pavyzdžiui, Federalinis Konstitucinis Teismas ne tik pripažino, kad tam tikra teisinė situacija neatitinka Konstitucijos, bet ir numatė nuostatas, kurios išgaliotų, jeigu įstatymų leidėjas per nustatytą laiką neįvykdytų savo įsipareigojimo panaikinti Konstitucijos pažeidimą. Daugeliu atvejų Federaliniam Konstituciniam

⁴⁰ Laurynas Bučalis. „Ar Konstitucinis Teismas savo nutarimuose gali išeiti už pradinio kreipimosi ribų“, *International Journal of Baltic Law* Volume 1, No.3 (June, 2004)

⁴¹ Hans-Jurgen PAPIER, „Konstitucinio Teismo sprendimų vykdymo problemos“, *Tatptautinės konferencijos „Konstitucinis teisingumas ir teisės viešpatavimas“*, skirtos Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įsteisimo 10-mečiui, medžiaga, Vilnius, 2004, P. 78

⁴² Hans-Jurgen PAPIER, „Konstitucinio Teismo sprendimų vykdymo problemos“, *Tatptautinės konferencijos „Konstitucinis teisingumas ir teisės viešpatavimas“*, skirtos Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įsteisimo 10-mečiui, medžiaga, Vilnius, 2004, P. 78

Teismui nereikia imtis jokių priemonių, nes nekonstitucinis įstatymas gali būti taikomas tik nustatyta laikotarpi, per kurį įstatymų leidėjas turi imtis atitinkamų veiksmų. Visų čia paminėtų rūšių sprendimų pagrindas yra Federalinio Konstitucinio Teismo užduotis saugoti teisės sistemos konstitucingumą ir priversti įstatymų leidėją veikti pagal Konstituciją⁴³. Manytina, jog tai jau yra per daug plačios teismo įgaliojimų ribos. Sankcijų pritaikymas nėra geriausia būdas priversti veikti, priimti sprendimus. Tai tikrai paskatintų skubiai imtis veiksmų, tačiau ne visada tai, kas daroma skubotai, daroma tinkamai. Taip pat tai jau tampa ne tik konstitucine priežiūra, o jau ir įstatymų leidyba.

Galima teigti, jog šie būdai gali būti geri ir tinkami tik tada, jei Federalinis Konstitucinis Teismas vadovaujasi Konstitucija, neperžengia savo kompetencijos ribų, nesikiša į įstatymo leidėjo kompetenciją, bei nepriiminėja politinių sprendimų.

Manytina, kad pats geriausias būdas yra kreipimasis į įstatymų leidėją, kad jis pataisytų nekonstitucinį įstatymą. Taip yra parodomas pasitikėjimas įstatymų leidėju. Tačiau susiklosčius tokiai situacijai, kai įstatymo skubus nepataisymas sukelia daug problemų, priimtinas būdas yra termino, iki kada įstatymas turi būti pataisytas, nustatymas. Tačiau šiuo atveju jokių sankcijų įstatymų leidėjui už pavėluotą įstatymo pataisymą pritaikyti nereikėtų, nes ne visada gali būti įmanoma per tą terminą pataisyti įstatymą. O sankcijos pritaikymas būtų Teismo kompetencijos ribų peržengimas.

2.4.2 Konstitucinio Teismo jurisprudencijos poveikis įstatymų leidybai

Kiek bebūtų valstybės valdžios institucijų, turinčių specifinių galių įstatymų leidyboje, visada būtina atminti, kad jų tarpe yra tik vienas įstatymų leidėjas – Seimas. Visoms kitoms valdžioms suteikti įgaliojimai šioje srityje yra gerokai siauresni ir turi specialią paskirtį. Ne išimtis ir Konstitucinio Teismo galios bei jomis paremta galimybė įtakoti įstatymų leidybą. Šios galios turi pakankamai aiškiai apibrėžtą paskirtį. Tai vienas „stabdžių ir atsvarų“ mechanizmo elementų. Tačiau „atsverti ir stabdyti“ Konstitucinis Teismas turi tik tuos įstatymų leidėjo sprendimus, kurie išeina už Konstitucijoje nubrėžtų rėmų. Jei jis pretenduoja daryti įtaką būsiamiems įstatymų leidėjo sprendimams, riboti jo laisvę savarankiškai vertinti Konstitucijos prasmę ir reaguoti į pasikeitusią situaciją, – viršija Konstitucijos jam pavestą „stabdymo ir atsvaros“ funkciją ir ima kištis į kokybiškai naujus procesus. To būti neturėtų⁴⁴.

Konstitucinio Teismo praktika yra labai naudinga. Vadovaudamiesi Konstitucinio Teismo praktika, galime lengviau nuspėti jo sprendimus bei įstatymų leidėjo veiklos kryptis. Konstitucinio

⁴³ Ten pat, P. 78-79

⁴⁴ Petras Ragauskas. „Konstitucinio Teismo vaidmuo įstatymų leidyboje“. <http://teise.org/admin/docs/upload/2004%201%20Petras.doc> Prisijungimo data 2008 03 12

Teismo jurisprudencijos dėka įstatymų leidėjai ne tik turi jų išleistų teisės aktų vertintoją, kontrolės subjektą, bet ir gali tam tikru mastu nuspėti jo veiksmus (tiek įstatymų leidybos procese, tiek ir jam pasibaigus). Pagaliau, ji ne tik suteikia galimybę Seimui nuspėti priimamo įstatymo likimą, padeda geriau suvokti Konstitucijos nuostatų turinį, bet ir prisideda formuojant teisinę sąmonę.

Naujojoje konstitucinės teisės paradigmoje išryškėjusi Konstitucinio Teismo aktų galia išplaukia iš pačios Konstitucijos. Tai pačios Konstitucijos galia, nes ją galima įveikti tik priimant Konstitucijos pataisą, o ne išleidžiant įstatymą ar kitą teisės aktą.

Šitai pasakytina ne tik apie Konstitucinio Teismo nutarimų, kuriais teisės aktai (ar jų dalys) pripažįstami prieštaraujančiais Konstitucijai, rezoliucines dalis, bet ir apie *ratio* ir *dicta*, kuriais šis pripažinimas grindžiamas. Teismo aktų rezoliucinės dalys yra „nukreiptos į praeitį“ – jomis arba pasireiškia negatyvioji įstatymų leidyba, arba nepasireiškia. Tuo tarpu *ratio* ir *dicta* nukreipti į ateitį – jie teikia gaires būsimajai pozityviajai legislatyvinei veiklai. Suvokimas, kad bet kuri legislatyvinė inovacija gali būti testuojama Konstituciniame Teisme, skatina įstatymų leidėją atsižvelgti į konstitucionalistinius doktrininis argumentus⁴⁵. *Ratio* ir *dicta* tampa įstatymų leidėją saistančiu imperatyvu, nes tikėtina, kad iškilus „analogiškam“ konstituciniam ginčui, Konstitucinis Teismas vadovausis jau suformuluota doktrina.

Kuo daugiau oficialios konstitucinės doktrinos, tuo labiau prognozuojamas ir Konstitucinis Teismas. Konstitucine doktrina Konstitucinis Teismas susaisto ne tik teisėkūros subjektus, bet ir pats save. Tai yra – tegul ir ne šimtaprocentinė – pernelyg didelio aktyvizmo atsvara, viena iš teisėjų savęs suvaržymo formų, garantijų, kad Konstitucijos aiškinimas ir juo grindžiami sprendimai nebus voliuntaristiniai, padiktuoti individualių nuostatų, emocijų ar politinio išskaičiavimo. Svarbu, kad keičiantis Konstitucinio Teismo sudėčiai, ši teisėjų doktrininio savęs suvaržymo nuostata nesilpnėtų⁴⁶.

Visa tai, dėl ko Konstitucinis Teismas pasisako konstatuojamojoje savo aktų dalyje, įstatymų leidybai gali būti reikšminga keliais aspektais.

Konstitucinio Teismo aktuose įstatymų leidėjui neretai „sufleruojama“, kokios normos yra ydingos, kokių esama spragų. Žinoma, šis „suflerio“ darbas nėra Teismo funkcija. Tačiau visiškai pagrįsta, kad pastebėjęs tam tikrų trūkumų jis apie tai „informuoja“ suinteresuotuosius asmenis. Teismo praktikoje pakankamai dažnai atkreipiamas dėmesys į teisinio reguliavimo neapibrėžtumą, nenuoseklumą, nesuderinamumą. Įstatymo leidybos proceso dalyvių reakcija į šiuos pastebėjimus

⁴⁵ A. Kubilius. „Constitutional Arguments in Political Decision-Making: Lithuania“, *The Constitution as an Instrument of Change*, ed. E. Smith, Stockholm: SNS Förlag, 2003, P. 69

⁴⁶ Egidijus Kūris. „Konstitucinė justicija Lietuvoje: pirmasis dešimtmetis“, Tarptautinės konferencijos „Konstitucinis teisingumas ir teisės viešpatavimas“, skirtos Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įsteisimo 10-mečiui, medžiaga, Vilnius, 2004, P. 28-29

būna įvairi, o „išsiklausoma“ į juos dažniausiai tada, kai pastebėti trūkumai trukdo siekti įstatymo tikslų arba yra naudingi politinėje kovoje⁴⁷.

Konstitucinio Teismo konstatuojamojoje aktų dalyje pateikiamas Konstitucinio Teismo požiūris į Konstitucijoje bei įstatymuose įtvirtintų normų bei principų turinį ir prasmę. Tai neabejotinai įtakoja įstatymų leidybą (jei ne galutinį rezultatą, tai bent šio proceso metu vykstančius svarstymus ir diskusijas)⁴⁸. Aiškindamas teisės principus, Konstitucinis Teismas negali kurti konkrečius elgesio modelius išreiškiančių teisės normų, tačiau esant norminio teisinio reguliavimo nepakankamumui arba/ir prieštaravimui, jis plačiai aiškina ir taiko teisės principus – sukonkretina abstrakčiai išreikštas bendras elgesio kryptis ir tokiu būdu aktyviai veikia, užtikrindamas teisinio reguliavimo darną ir neprieštaravimą.

Teisės principus sukonkretinantys aiškinimo rezultatai teisės aiškinimo ir taikymo aktuose formuluojami kaip teismų sprendimų *ratio decidendi* – kaip motyvai ir argumentai, kuriais grindžiama priimto sprendimo rezoliucinė dalis⁴⁹, todėl teisminėje jurisprudencijoje, t. y. interpretuojamo teksto nuostatomis aiškinti skirtų doktrinų ir jomis grindžiamų sprendimų visumoje, randame vienu ar kitu aspektu sukonkretintus elgesio orientyrus, kuriais vadovaujantis vienaip ar kitaip praktiškai yra išsprendžiamos visos norminio reguliavimo problemos. Vadovaujantis teismų kuriamų doktrinų teiginiais yra sprendžiamos teisinės problemos, pašalinamos abejonės dėl teisės principų reguliuojamojo poveikio bei konkuruojančios principų turinio interpretacijos, juose išreikštiems standartams suteikiamas aiškesnis apibrėžtumas. Be to, teisės principų identifikavimas ir platus jų aiškinimas paprastai atveria daug platesnį teisinio argumentavimo lauką⁵⁰.

Taigi teisės principų aiškinimas pratęsia, išplėtoja pirminiuose teisės aktuose įtvirtintą teisinį reguliavimą, labai dažnai iš nagrinėjamų nuostatų kildina naujus elgesio variantus, nubrėžia atitinkamas elgesio ir jo reguliavimo gaires, todėl faktiškai toks teisės aiškinimas kuria teisę, jos pagrindines idėjas. Tai galėtume pavadinti teisminės valdžios vykdoma teisėkūra. Tačiau tokia teisminės valdžios vykdoma teisėkūra skiriasi nuo įstatymų leidėjo vykdomos teisėkūros.

Pirma, teisminė valdžia (kiekvienas teismas atskirai ir kartu visa teisminė sistema) yra visavertė valdžia šalia atstovaujamosios bei vykdomosios valdžios institucijų ir kartu tai yra vienintelė valdžia, formuojama ne politiniu, bet profesiniu pagrindu. Teismų veikla nėra politinė veikla, taigi teisės normų ir principų aiškinimas negali būti (nors neretai būna) grindžiamas tikslingumu, socialinės pažangos, ekonominiais, politiniais ar kitais neteisminiais motyvais.

⁴⁷ Petras Ragauskas, „Konstitucinio Teismo vaidmuo įstatymų leidyboje“. <http://teise.org/admin/docs/upload/2004%201%20Petras.doc>. Prisijungimo data 2008-03-12

⁴⁸ Petras Ragauskas, „Konstitucinio Teismo vaidmuo įstatymų leidyboje“. <http://teise.org/admin/docs/upload/2004%201%20Petras.doc>. Prisijungimo data 2008-03-12

⁴⁹ Kūris E. Politinių klausimų jurisprudencija ir Konstitucinio Teismo orbiter dicta: Lietuvos Respublikos Prezidento institucija pagal Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimą // Politologija. 1998. Nr. 1 (11). P. 9–11

⁵⁰ Pavilonis V. Konstitucijos interpretavimas vykstant abstrakčią teisės aktų teisėtumo kontrolę // Konstitucinės priežiūros institucijų baigiamieji aktai. P. 21

Aiškinimo rezultatai negali priklausyti nuo visuomenės nuomonės, taip pat teisminės valdžios sprendimai negali būti derinami su jokiais politinės veiklos subjektais⁵¹. Kūrybiškas teisės principų aiškinimas neapsiriboja mechaniniu teksto raidės pakartojimu, tačiau grindžiamas išimtinai teisiniais argumentais, interpretuojamo teksto nuostatų tarpusavio ryšiais ir sąveika. Šių ryšių ir sąsajų nustatymas turi apibrėžtas ribas – pirminiame teisės akte eksplicitiškai ir implicitiškai nustatytus teisės principus, kuriuose yra išreikštos įvairios, viena kitą papildančios ir kartu konkuruojančios vertybės. Teisinių imperatyvų prasmės ieškoma teisinio reguliavimo visumoje, siekiama optimalios principuose išreikštų vertybių pusiausvyros.

Antra, teismas skiriasi nuo įstatymų leidėjo ir tuo, kad neturi formalios teisėkūros aktų iniciatyvos teisės, nėra laisvas pasirinkti teisinio reglamentavimo sritį, todėl teisminė teisėkūra yra teisės įgyvendinimo veiklos „pašalinis poveikis“. Teisės aiškinimas yra pasyvi veikla – teisės normos ir principai aiškinami ne teismo iniciatyva, ne laisva jo nuožiūra, o tik esant pareiškėjo prašymui, tik siekiant pašalinti pareiškėjui abejonių keliančią teisinės praktikos problemą, atsakyti į pareiškėjo iškeltą klausimą dėl teisės akto atitikties įstatymams ir/arba Konstitucijai, patvirtinti ar paneigti teisiniais argumentais grindžiamą abejonę dėl ginčijamame teisės akte nustatyto reguliavimo, bet ne spręsti visuotines visuomenės problemas ar imtis plataus masto teisės sistemos reformų⁵².

Trečia, teismas teisės principus aiškina tik laikydamasis pareiškėjų prašymuose nustatytų ribų, tik ta apimtimi, kurios reikalauja nagrinėjamos bylos aplinkybės, ir baigia aiškinti, kai nustatomas aiškus rezultatas, reikalingas teisiniam ginčui išspręsti⁵³.

Ketvirta, teisminę teisėkūrą riboja atitinkami teismo proceso principai – nešališkumas, teismo nagrinėjimo vientisumas, teisėjo ir teismo nepriklausomumas, įrodymų priimtinumas, ginčo šalių rungimasis ir kt. Teismas, kaip vienintelė teisingumą vykdanči institucija, negali pažeisti šių principų, taigi privalo savo sprendimus pagrįsti nuoseklia teisine argumentacija⁵⁴.

Penkta, formuluodami argumentus savo sprendimams pagrįsti teismai faktiškai suvaržo save, laikydamiesi *stare decisis* principo, ir užtikrina jurisprudencijos tęstinumą. Spręsdami teisinius ginčus teismai plėtoja savo ankstesniuose aktuose aiškintų nuostatų sampratą, tačiau vadovaujasi ankstesnėse bylose suformuluota doktrina, taigi ne tik nurodo naujus formalius orientyrus įstatymų leidėjui bei visiems kitiems teisinių santykių dalyviams, bet ir patvirtina teisinį

⁵¹Jankauskas K. „Teisės principų samprata ir jos įtvirtinimas konstitucinėje jurisprudencijoje“, Daktaro disertacija, Vilnius, 2005. P. 173 (http://submit.library.lt/ETD-afiles/MRU/etd-LABT20051017-114820-87997/unrestricted/Dis_Jankauskas.pdf). Prisijungimo data 2008 03 20

⁵²Ten pat

⁵³Ten pat, P. 174

⁵⁴ Summers R. S. Evaluating and Improving legal Processes: A Plea for Process Values // Cornell Law Review. 1974. Nr. 60. P. 1–52; Eckhoff T. Impartiality, Separation of Powers and Judicial.

pagrindą, kuriuo remiantis yra konstatuojami nauji ir akcentuojami seni teisinio reguliavimo aspektai⁵⁵.

Galiausiai, būtina suprasti, kad Konstitucinio Teismo nutarimuose išsakytų samprotavimų neįmanoma „įgyvendinti“ per prievartą (išskyrus tai, kad Konstitucijai prieštaraujančios nuostatos nustoja galioti nuo atitinkamo nutarimo paskelbimo): niekas negali priversti Seimo priimti vieną ar kitą įstatymą, ir tuo labiau, pritarti vienai ar kitai jo normų redakcijai⁵⁶.

Žinoma, teiginys „negalima priversti“ yra sąlyginis ir jokiū būdu nereiškia, kad įstatymų leidėjas apskritai negali būti ir nėra įtakojamas. Atsižvelgiant į Konstitucinio Teismo galimybę pripažinti prieštaraujančiais Konstitucijai su jo jurisprudencija nesuderintus įstatymus, šie pasisakymai turi dvejopą reikšmę. Kai Konstitucinis Teismas tokios galimybės neturi, jo vertinimus įstatymų leidėjas gali traktuoti kaip paprasčiausią patarimą dėl tinkamo konstitucinių pareigų įgyvendinimo. Tokiu atveju daug ką lemia teisinės argumentacijos įtikinamumas bei nurodomo reguliavimo priimtumas. Antai, viename nutarime Konstitucinis Teismas pasisakė, kad „pagal Konstituciją įstatymų leidėjas turi pareigą įstatymu nustatyti žiniasklaidos laisvės garantijas“⁵⁷. Akivaizdu, kad šiuo atveju Konstitucinis Teismas neturi jokių teisinių priemonių priversti įstatymų leidėją tai padaryti. Analogiška situacija dažniausiai susiklosto tuomet, kai postuluojuama įstatymų leidėjo pareiga tiesiog *reglamentuoti* (kartais ir nurodant konkretų teisinio reguliavimo turinį) vienus ar kitus iki šiol nereguliuotus santykius⁵⁸.

Kitu atveju, Konstitucinis Teismas gali daryti tam tikrą spaudimą įstatymų leidėjui. Paprastai toks spaudimas daromas tuomet, kai nurodoma įstatymų leidėjo pareiga *tam tikru būdu reglamentuoti* jau reguliuojamus arba numatomus reguliuoti santykius (jei nori nustatyti x, privalai nustatyti ir y) ir teismas turi galimybę jo nurodytų kriterijų neatitinkantį įstatymą pripažinti prieštaraujančiu Konstitucijai. Bene dažniausiai tai susiję su įvairių išimčių ir apsaugos mechanizmų nustatymu. Pavyzdžiui, 2002 m. rugsėjo 19 d. nutarimo⁵⁹ konstatuojamosios dalies 5.2.3 punkte Konstitucinis Teismas pasisakė, kad „įstatymų leidėjas turi pareigą informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimo tvarką nustatyti įstatymu ir kad įstatyme turi būti įtvirtinta, jog informacija apie privatų asmens gyvenimą gali būti renkama tik motyvuotu teismo sprendimu“. Šiuo atveju įstatymų leidėjas susiduria su grėsme, kad neatsižvelgus į Konstitucinio Teismo

⁵⁵ Jankauskas K. „Teisės principų samprata ir jos įtvirtinimas konstitucinėje jurisprudencijoje“, Daktaro disertacija, Vilnius, 2005. P. 175 (http://submit.library.lt/ETD-afiles/MRU/etd-LABT20051017-114820-87997/unrestricted/Dis_Jankauskas.pdf).

⁵⁶ Ragauskas P. „Konstitucinio Teismo vaidmuo įstatymų leidyboje“. <http://teise.org/admin/docs/upload/2004%201%20Petras.doc>. Prisijungimo data 2008 03 12

⁵⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. spalio 23 d. nutarimas „Dėl viešojo asmens privataus gyvenimo apsaugos ir žurnalisto teisės neatskleisti informacijos šaltinio“ Žin., 2002, Nr. 104-4675

⁵⁸ Petras Ragauskas, „Konstitucinio Teismo vaidmuo įstatymų leidyboje“. <http://teise.org/admin/docs/upload/2004%201%20Petras.doc> 2008-03-12

⁵⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. rugsėjo 19 d. nutarimas „Dėl Telekomunikacijų, Operatyvinės veiklos įstatymų ir Baudžiamojo proceso kodekso“ // Valstybės žinios, 2002-09-25, Nr. 93-4000

poziciją, informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimą reglamentuojantys aktai bus pripažinti prieštaraujančiais Konstitucijai (visada atsiras tuo suinteresuotų advokatų ar Seimo opozicijos atstovų) ir iki tol, kol Seimas nepriims atitinkamų pataisų, liks teisės spraga (vadinasi, bus iš esmės ap sunkintos galimybės vykdyti operatyvinius tyrimus bei baudžiamąjį persekiojimą).

Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje suformuluoti postulatai vis dažniau tampa argumentu įstatymų leidybos procese. Tai rodo, kad Konstitucinio Teismo vaidmuo peržengia vien formalias „negatyviosios įstatymų leidybos“ ribas⁶⁰. Tačiau kiekvienas Konstitucinio Teismo sprendimas, kuris praturtina konstitucinę teisę, padeda aiškiau suprasti Konstitucijos nuostatas ir tokiu būdu jomis tinkamai vadovautis bei tiesiogiai jas taikyti – tai svarbus žingsnis užtikrinant Konstitucijos viršenybę tiek valstybės valdymo santykiuose, tiek visos visuomenės tarpusavio santykiuose.

Konstitucinis Teismas yra teisminė institucija, sprendamas bylas jis priima teisinius sprendimus, įstatymų leidybą įtakoja jo priimti teisiniai sprendimai. Kaip ir kiti teismai, Konstitucinis Teismas yra savarankiškas ir nepriklausomas nuo jokios valstybės institucijos, asmens ar organizacijos, yra draudžiama valstybės valdžios institucijoms, Seimo nariams ir kitiems pareigūnams, politinėms ir visuomeninėms organizacijoms bei piliečiams kištis į teisėjo ar teismo veiklą. Taigi įdomu, ar Konstitucinis Teismas įtakoja įstatymų leidybą tik savo teisiniais sprendimais, taip pat, ar pats įstatymų leidėjas nedaro politinio poveikio Konstitucinio Teismo sprendimams. Todėl kitoje dalyje bus bandoma atsakyti į šiuos klausimus.

2.5. Konstitucinis Teismas: politinius ar konstitucinius – teisinius sprendimus priimanti institucija?

Konstitucinio Teismo įgaliojimai pripažinti kitų valstybės valdžią įgyvendinančių institucijų – Seimo, Respublikos Prezidento, Vyriausybės – teisės aktus prieštaraujančiais aukštesnės galios teisės aktams, taip pat įgaliojimai oficialiai aiškinti Konstituciją – pateikti Konstitucijos nuostatų sampratą, akivaizdžiai liudija, kad Konstitucinis Teismas laikytinas valstybės valdžią įgyvendinanti institucija⁶¹.

Mokslinėje doktrinoje teigiama, kad be pagrindinių funkcijų, t. y. teisės aktų teisėtumo kontrolės, Konstitucinis Teismas vykdo ir kitas funkcijas: 1) konstitucinių teisinių vertybių įtvirtinimas; 2) taikdarystė socialiniame politiniame gyvenime; 3) teisinis politinių konfliktų sprendimas; 4) pedagoginė; 5) žmogaus teisių apsauga; 6) demokratijos užtikrinimas ir visuomenės

⁶⁰ Petras Ragauskas, „Konstitucinio Teismo vaidmuo įstatymų leidyboje“. <http://teise.org/admin/docs/upload/2004%201%20Petras.doc> Prisijungimo data 2008-03-12

⁶¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. birželio 6 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1 straipsnio pavadinimo „Konstitucinis Teismas – teisminė institucija“ ir šio straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2006, Nr. 65-2400

demokratinės kultūros ugdymas; 7) Konstitucijos evoliucijos užtikrinimas; 8) teisminės praktikos standartų tarptautinė sklaida⁶². Atsižvelgiant į pastarąsias funkcijas yra prielaidų teigti, kad Konstitucinis Teismas sprendžia ir politinius konfliktus, taigi, skirtingai nuo bendrosios jurisdikcijos teismų, tam tikra prasme yra ir politinio proceso dalyvis. Tačiau Teismo vaidmenį šiame procese lemia tai, kad jis politinius konfliktus sprendžia teisinėmis formomis, t. y. juos juridizuoja. Konstitucinis Teismas visus politinio proceso dalyvius ragina savo veiksmus grįsti objektyviai egzistuojančiomis konstitucinėmis vertybėmis. Galima sutikti su tokiu Konstitucinio Teismo funkcijų išskyrimu ir tvirtinimu, jog Konstitucinis Teismas dalyvauja politiniame procese, nes netgi kiekvienas įstatymo konstitucingumo kontrolės atvejis taip pat yra susijęs su politiniu procesu, kadangi yra tikrinamas Seimo (o jis yra vienas svarbiausių subjektų politiniuose santykiuose) priimti įstatymai. Pagrindinėmis funkcijomis įvardintume žmogaus teisių apsaugą, konstitucinių vertybių įtvirtinimą ir apsaugą. Kiekviena Konstitucinio Teismo byla padeda geriau suprasti Konstitucijos nuostatas, o tai sudaro galimybę žmonėms laikytis Konstitucijos nuostatų, gyventi vadovaujantis Konstitucijos dvasia.

Konstitucinė kontrolė – saugiklis, turintis užtikrinti, kad politiniai sprendimai neperžengtų aukščiausiosios teisės nubrėžtų ribų ir nebūtų priimami tą aukščiausiąją teisę ignoruojant, ją apeinant. Aukščiausioji teisė yra Konstitucija. Visi sprendimai, kuriuos priima bet kuris teisę kuriantis arba teisę taikantis subjektas, turi būti priimami vadovaujantis Konstitucija, turi atitikti teisės reikalavimus, juos turi būti įmanoma patikrinti konstitucingumo aspektu. Šiuo atžvilgiu konstitucinė kontrolė papildo demokratijos sampratą. Demokratija yra ne tik daugumos valia; šiuolaikiniame pasaulyje demokratija – tokia daugumos valia, kuri atitinka aukščiausiąją teisę.

Lietuvoje susiklosčiusi tokia situacija, jog politikai dažnai atrodo išsižeidę ir reiškia nepasitenkinimą tuo, kad Konstitucinis Teismas neva riboja tautos atstovybės galias. Tačiau patys politikai dažnai pamiršta, kad virš jų yra ir tautos priimta Konstitucija, kurios privalu laikytis. Lietuvos politikai ir nemaža dalis žiniasklaidos niekaip negali susitaikyti su tuo, kad Konstitucinio Teismo nutarimai ir sprendimai aiškinant Konstituciją stipriai riboja tiek parlamento, tiek kitų Lietuvos valdžios grandžių politines galias. Dalis Lietuvos parlamentarų dar nesuvokia, kad Konstitucinio Teismo nutarimai ir sprendimai šiandien visame demokratiname pasaulyje jau daro ne mažesnę poveikį nei parlamentarų priimti įstatymai. Politikams, kurie Parlamento veiklą supranta arba nori suprasti tik kaip politikų daugumos valios reiškėją, nepatinka tai, kad jų sprendimai, leidžiami įstatymai turi būti „juridizuoti“, tai yra atitikti Konstituciją ir tarptautinę teisę. Dauguma Lietuvos parlamentarų iki šiol nesuvokia, kad jie gyvena konstitucinėje Respublikoje ir jų galios nėra absoliučios. Jie turi virš savęs tautos priimtą Konstituciją, kurios privalu laikytis.

⁶² Jarašiūnas E. Apie konstitucinės justicijos funkcijas // Konstitucija, žmogus, teisinė valstybė (konferencijos medžiaga). - Vilnius, Lietuvos žmogaus teisių centras, 1998. P. 139-156

Didelio dėmesio ir daug kritikos susilaukė Konstitucinio Teismo nutarimas dėl Seimo laikinųjų komisijų⁶³. Buvo nagrinėjamas klausimas, ar pagal Konstituciją Seimas, kai į jį kreipiasi Seimo narių grupė, prašydama sudaryti specialiąją tyrimo komisiją valstybinės reikšmės klausimui iširti, privalo sudaryti tokią komisiją. Atsakydamas į šį klausimą Konstitucinis Teismas atskleidė tam tikrus Seimo, kaip vienos iš valstybės valdžią įgyvendinančių institucijų, kompetencijos aspektus.

Antai Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad pagal Konstituciją negalima nustatyti kokio nors išsamaus (baigtinio) klausimų, kuriems iširti Seimas gali sudaryti laikinąsias tyrimo komisijas, sąrašo, kadangi Seimas, kaip Tautos atstovybė ir įstatymų leidžiamosios valdžios institucija gali leisti įstatymus ir kitus teisės aktus, reguliuojančius kuo įvairiausių visuomeninius santykius, jis iš esmės gali sudaryti laikinąsias tyrimo komisijas, skirtas kuo įvairiausiems valstybėje ir visuomenėje vykstantiems procesams iširti. Tačiau Seimo laikinosios tyrimo komisijos yra sudaromos ne bet kokiems, o tik ypatingiems, t. y. valstybinės svarbos, klausimams iširti; Seimo laikinųjų tyrimo komisijų įgaliojimai sietini su Seimo konstitucine paskirtimi bei funkcijomis.

Nors Seimo nariai ir nebuvo patenkinti, kad neva, Konstitucinis Teismas kišasi į Seimo veiklą, riboja jų galias, reikia pripažinti, kad Konstitucinis Teismas galių neriboja, o tik pabrėžė, jog komisijos sudaromos svarbiausiems klausimams spręsti, kurie be komisijos, galbūt, nebūtų tinkamai išspręsti.

Viename interviu teisės mokslų daktaras prof. Egidijus Jarašiūnas išsakė savo nuomonę dėl šio Konstitucinio Teismo nutarimo⁶⁴. Jis teigė, jog: „viskas priklauso nuo to, kas jį vertina. Konstitucinio Teismo siekis buvo paaiškinti vieną iš parlamentinės kontrolės rūšių ir jos ribas. Niekam nekyla abejonių, kad komisijos turi būti sudaromos tik svarbiems klausimams svarstyti, priešingu atveju Seimas taps nebe Seimu. Konstitucinis Teismas dar kartą pasakė, kad joks tyrimas negali pažeidinėti žmogaus teisių. Antra, pas mus Konstitucinio Teismo yra įtvirtintas valdžių padalijimo principas. Tai reiškia, kad tyrimą atliekanti institucija negali išibrauti į kitų valdžios institucijų kompetenciją ir pradėti spręsti jų einamųjų klausimų. Parlamentarus suprasti galima, nes juk jie yra politikai ir gina tam tikrus interesus. Politikoje tai normalu. Tačiau ir politikai savo tikslų gali siekti tik laikydamiesi Konstitucijos. Ir Vakaruose politikai ne visada būna patenkinti Konstitucinio Teismo sprendimais. Tiktai jie, net ir kritiškai mąstydami, nepamiršta vieno dalyko – Konstitucija politiko gyvenime yra šventas dalykas. Tokia yra konstitucinės demokratijos gyvenimo logika.“

⁶³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Seimo laikinųjų tyrimo komisijų sudarymo“// *Valstybės žinios*, 2006-11-25, Nr. 127-4849

⁶⁴ Savaitraštis „Veidas“, Konstitucinis Teismas - svarbi politikos dalis . 2006.11.30 - Nr. 48 Prisijungimo data 2008-03-

Taip pat jis pasisakė⁶⁵ dėl vis labiau Konstituciniam Teismui „primetamo“ politizavimo. E. Jarašiūnas pažymėjo, jog: „Konstitucinis Teismas yra teisminė, o ne politinė institucija. Tačiau jo sprendimo padariniai paliečia ir politinę sferą. Juk neretai ir problemų kyla todėl, kad jas išaiškinti prašo politinės institucijos, turinčios galimybę kreiptis į Konstitucinį Teismą. Teismas sprendžia, ar konkretus veiksmas atitinka Konstituciją. Tačiau jis nesprendžia, ar reikia būti liberalesniam, ar konservatyvesniam, ar socialdemokratiškesniam, kad būtų patenkintas vienas ar kitas visuomenės interesas. Vis dėlto politikai mano, kad Konstitucinis Teismas veikia pagal tas pačias taisykles kaip ir jie. Konstitucinis Teismas turi vieną interesą – užtikrinti konstitucinę tvarką, o tos tvarkos užtikrinimas daro poveikį ir politikams. Politikai dažniausiai mato tik per vieną žingsnį į priekį. Tai suprantama, nes jie yra valdžioje nuo kadencijos pradžios iki pabaigos ir nėra tikri, kad juos išrinks dar kartą. Konstitucinis Teismas vadovaujasi Konstitucija ir žvelgia į tolimesnę ateitį.“

Paradoksalu tai, jog Lietuvos piliečiai vis labiau nepasitiki teismine sistema, įskaitant ir Konstitucinį Teismą, teigdami, jog teisėjai yra politikų „kišenėje“, sprendimai priimami tokie, kurie tenkina valdžios norus ir poreikius. Tačiau patys valdžios atstovai kaltina Konstitucinį Teismą priimamų sprendimų politiškumu, Teismo kišimusi ne į savo kompetencijos klausimus, neobjektyvumu. Tačiau tokie kaltinimai pasigirsta tuomet, kai priimtas Konstitucinio Teismo sprendimas paliečia konkretaus valdžios atstovo interesus, kai sprendimas priimamas ne jo naudai. Tuomet yra ieškoma įvairiausių būdų ir metodų apriboti Konstitucinio Teismo galias. Taigi būtina pabrėžti, kad bet kokie politinės valdžios bandymai tiesiogiai ar netiesiogiai apriboti Konstitucinio teismo įgaliojimus, kad jis negalėtų visiškai atlikti savo konstitucinės priedermės saugoti ir ginti Konstituciją nuo politinės valdžios savivalės, reikštų pavojų Lietuvos valstybės konstitucinei santvarkai, demokratinei jos valdymo sistemai, taigi ir jos žmonių teisėms ir laisvėms. Žinoma, tai uždeda ir didžiulę atsakomybę Konstitucinio Teismo teisėjams, priimantiems konstitucinius sprendimus. Jie turi būti profesionaliai ir dvasiškai pasirengę šiam darbui ir atlikti jį išmintingai, nepaisydami jokių pašalinių poveikių.

Visada reikėtų prisiminti, jog Konstitucinis Teismas pats nepasirenka, ką jam nagrinėti. Kiekvienu atveju yra kreipiamasi atitinkamų (įgaliotų) subjektų. Kai yra kreipimasis, turi būti ir sprendimas pagal šį kreipimąsi. O tai, kad Konstitucinio Teismo sprendimai gali sukelti politinius padarinius, kad jie (kaip ir bet kurio kito teismo sprendimai) gali būti palankūs arba nepalankūs kuriems nors politikams, yra normalu. Konstituciniame Teisme vyksta ginčas dėl Konstitucijos prasmės. O ginče visuomet kas nors laimi ir kas nors pralaimi. Konstitucinio Teismo aktai negali patenkinti visų.

Manytina, kad labai vaizdžiai ir tiksliai apie institucinių konfliktų ir nesutarimų šaknis yra pasakęs Mykolo Riomerio universiteto Konstitucinės teisės katedros profesorius Gediminas

⁶⁵ Ten pat

Mesonis⁶⁶. Jis teigė, jog: „politinė konkurencija yra pirminis stimulus konfrontacijai tarp institucijų. Bet tai yra būtinas demokratinės konstitucinės sąrangos požymis. Kita nesutarimų priežastis yra sietina su mūsų konstitucinės santvarkos jaunumu. Tai, kas kitose šalyse jau seniai nusistovėję norminiuose aktuose, išaiškinta oficialių aiškintojų, patikrinta teisinių santykių praktikoje, pas mus tėra tik apmąstymų ar įgyvendinimų stadijose. Dėl objektyvių priežasčių neturime ilgalaikių tarpinstitucinių bendradarbiavimo tradicijų, taip pat neretai tenka ginčytis net dėl konstitucinių įgaliojimų ribų. Dar vis aiškinamės, kas turi teises, o kas pareigas, kaip suderinti šiuos įgaliojimus su kitais ir t.t. Kadangi tai jaunos demokratijos problemos, bėgant laikui neaiškumų dėl Konstitucijos turinio mažės (Konstitucinio Teismo jurisprudencija didėja su kiekviena byla), o ir teisinių santykių praktika taps turiningesnė“.

Tikrai galima teigti, jog Konstitucinis Teismas yra įsteigtas, kad vykdytų konstitucingumo kontrolę. Kad ir kaip gerbtume Konstitucinio Teismo atliekamą darbą, jo vertingą indėlį teisei, galima stebėtis Konstitucinio Teismo sprendimu byloje dėl Savivaldybių Tarybų rinkimų. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102 straipsnyje konstatuojama: „Konstitucinis Teismas sprendžia, ar įstatymai ir kiti Seimo aktai neprieštarauja Konstitucijai<...>“ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1 straipsnyje nurodyta: „Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas garantuoja Lietuvos Respublikos Konstitucijos viršenybę teisės sistemoje ir konstitucinį teisėtumą, nustatyta tvarka sprendamas, ar įstatymai ir kiti Seimo priimti aktai neprieštarauja Konstitucijai arba įstatymams“. Šiame straipsnyje nurodyta, kad Konstitucijos viršenybės teisės sistemoje ir konstitucinio teisėtumo principai garantuojami per sprendimus, nagrinėjant, ar įstatymai ir kiti Seimo priimti aktai neprieštarauja Konstitucijai arba įstatymams.

Taigi natūralu, jog kyla klausimas, kokių teisinių pasekmių sukelia Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas panaikinti Lietuvos Respublikos Konstitucijai prieštaraujantį įstatymą? Lietuvos Respublikos Konstitucijos 7 straipsnyje nurodoma: „Negalioja joks įstatymas ar kitas aktas priešingas Konstitucijai“. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 107 straipsnyje konstatuojama, kad „Lietuvos Respublikos įstatymas (ar jo dalis) <...> negali būti taikomi nuo tos dienos, kai oficialiai paskelbiamas Konstitucinio Teismo sprendimas, kad atitinkamas aktas (ar jo dalis) prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai. Analogiška nuostata nurodyta Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 72 straipsnyje. Pabrėžtina, kad minėtame Lietuvos Respublikos Konstitucijos 107 straipsnyje konstatuojama: „Konstitucinio Teismo sprendimai klausimais, kuriuos Konstitucija priskiria jo kompetencijai, yra galutiniai ir neskundžiami“. Tačiau Konstitucinio Teismo nutarimas dėl Savivaldybių Tarybų rinkimų įstatymo⁶⁷ kelia abejonių. Tampa neaišku, ar tikrai būtent tokias pasekmes sukelia Konstitucinio Teismo nutarimas, kuriame

⁶⁶ Bernardinai.lt, 2007-04-17 http://www.lrkt.lt/APublikacijos_20070417a.html Prisijungimo data 2008 03 20

⁶⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. vasario 9 d. nutarimas „Dėl savivaldybių tarybų rinkimų“ // Valstybės žinios, 2007-02-13, Nr. 19-722

konstatuotas įstatymo neatitikimas Konstitucijai. Kyla klausimas dėl nekonstitucinio įstatymo negalėjimo taikyti, nes, vadovaujantis Konstitucinio Teismo nutarimu, sudaryta galimybė vadovautis negaliojančia teisės norma. Šiuo atveju, įstatymo pripažinimas prieštaraujančiu Konstitucijai, netapo pagrindu jo netaikyti, o atvirkščiai, juo buvo vadovujamasi per savivaldybių rinkimus.

2007 m. vasario 9 d. nutarimu Konstitucinis Teismas pripažino, kad Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo dalis, leidžianti įgyvendinti Lietuvos nuolatinį gyventojų teisę būti renkamais į savivaldybių tarybas vien per politines partijas, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai. Konstitucinis Teismas išaiškino, jog Savivaldybių tarybų rinkimų tvarka, apribojanti galimybę kelti kandidatūras, pažeidžia pasyviąją gyventojų rinkimų teisę, t. y. teisę būti išrinktais. Konstitucinis Teismas nurodė, kad pagal Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymą vykstantys rinkimai apriboja galimybes kandidatuoti ir tai yra neteisėta – pažeidžia Konstituciją. Dėl to, pasak Konstitucinio Teismo, kyla prielaidos savivaldybių tarybų veiklos nestabilumui, neefektyvumui, gali būti paneigti rinkėjų lūkesčiai, pažeistas konstitucinis atsakingo valdymo principas. Tačiau, nepaisydamas išvados apie ginčijamos savivaldybių rinkimų nuostatos prieštaravimą Konstitucijai, Konstitucinis Teismas pareiškė, kad rinkimai turi vykti, neatsižvelgiant į jo išvadą. Pagrįsdamas būtinumą tęsti rinkimus, Konstitucinis Teismas prieštarauja sau: esą, nėra teisinio pagrindo teigti, kad Lietuvos nuolatiniai gyventojai neturi galimybės savivaldybių tarybų rinkimuose pasinaudoti savo pasyviąją rinkimų teise, ar kad šie rinkimai nebus laisvi ir demokratiški. Jei jie nebūtų vykdomi toliau, pasak Konstitucinio Teismo, būtų padaryta žala rinkėjų lūkesčiams ir viešosios valdžios sistemos stabilumui.

Kaip reiktų vertinti tokį Konstitucinio Teismo sprendimą? Tvirtinimas, kad pagal Konstitucijai prieštaraujančią tvarką pradėti rinkimai bus teisėti ir demokratiški, kelia abejonių, nes teisė negali kilti iš neteisės (*ex iniuria ius non orritur*). Tai gal šitas nutarimas ir rodo kad Konstitucinį Teismą įtakoja politika?

Labai vaizdingai ir, autorius nuomone, taikliai savo nuomonę dėl šio Konstitucinio Teismo sprendimo yra išsakęs Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto dėstytojas doc.dr. Kęstutis Girnius: „stulbina Konstitucinio Teismo nerūpestingas požiūris į teisę ir teisinę valstybę. Nutaręs, kad įstatymas prieštarauja Konstitucijai, Konstitucinis Teismas paragino toliau juo pasikliauti ir leisti jam dar kurį laiką galioti. Tai tarsi lyg koks nors teismas priimtų sprendimą, kad mirties bausmė yra neteisėta. Tačiau, kartuvės jau pastatytos, jau renkasi minia stebėti egzekucijos. Nenorėdamas nuvilti žmonių lūkesčių, teismas nurodo šį kartą dar pakarti pasmerktąjį“⁶⁸. Taigi tikrai šis konkretus atvejis tarsi parodo Konstitucijos laikymosi sąlygiškumą,

⁶⁸ Kęstutis Girnius „Konstitucinis Teismas pats save pergudravo“. Savaitraštis Veidas. 2007 02 22 Nr. 8 Prisijungimo data 2008 02 25

nes šiuo atveju nutarimu vadovautis Konstitucinis Teismas neliepia, o atvirksčiai, tarsi liepia per šiuos rinkimus užsimerkti, vadovautis nekonstitucine nuostata ir tik po rinkimų jas keisti.

Ar rinkimų atidėjimas vienam ar keletui mėnesiui su galimybe dalyvauti nepartiniam kandidatams tikrai sukeltų grėsmę viešosios valdžios sistemos stabilumui? Ir kaip Konstitucinis Teismas nusprendė, jog neabejotinai būtų padaryta nepalyginamai didesnė žala rinkėjų lūkesčiams, jeigu rinkimai būtų dabar neįvyktų? Galbūt tai, jog rinkimuose negali dalyvauti nepartiniai asmenys, daug labiau pažeidžia rinkėjų lūkesčius, nes yra apribota teisė rinkti tuos, kurie jiems priimtinausi, o tai tikrai gali būti ir nepartiniai asmenys.

Pagal Konstituciją ir Konstitucinio Teismo įstatymą, Konstitucinio teismo nutarime, nustatančiame, kad teisės aktas prieštarauja Konstitucijai, negali būti sprendžiamas klausimas leisti ar neleisti teismams, Seimui ir kitoms valdžios įstaigoms vadovautis ne Konstitucija, o teisės aktu, kuris po Konstitucinio Teismo nutarimo paskelbimo nebegalioja⁶⁹. O šiuo konkrečiu atveju rinkimai vyko vadovaujantis nekonstitucine įstatymo nuostata, kurios (po Konstitucinio Teismo nutarimo) nebuvo galima taikyti, ja vadovautis. Taigi, ar tai buvo tik teisinis sprendimas. Juk Konstitucinis Teismas savo darbą atliko konstatuodamas įstatymo nuostatos prieštaravimą Konstitucijai. Tačiau jis dar pareiškė ir tai, kad savivaldybių rinkimai neturi būti atšaukiami. Taigi, ar tai nebuvo jau politinis sprendimas, savo valios primetimas kitiems valdžioms organams, tuo pažeidžiant valdžių padalijimo principą?

Konstitucijoje nurodoma, kad galutiniai ir neskundžiami yra tik tie Konstitucinio Teismo sprendimai, kurie priimti klausimais, priskirtais šio teismo kompetencijai. Todėl kyla abejonės, ar Konstitucinio Teismo nurodymai, pagal kuriuos rinkimai turi būti tęsiami pagal jau negaliojančią tvarką, o teismai neturi tenkinti skundų dėl asmenų įtraukimo į sąrašus, yra privalomi⁷⁰.

Tačiau rinkimai įvyko, valdžios atstovai vadovavosi antikonstitucinėmis įstatymo nuostatomis, Konstitucinio Teismo raginimu tęsti pradėtą rinkimų procesą. Juk galėjo Konstitucinis Teismas atidėti bylos nagrinėjimą po rinkimų, taip būtų išvengęs nesusipratimų, ir prieštaringų sprendimų.

Taigi šis pavyzdys leidžia atsakyti į iškeltą klausimą dėl Konstitucinio Teismo priimamų sprendimų politiškumo. Šis Teismo sprendimas turi politinį atspalvį, tai tikrai nebuvo vien teisinis sprendimas, kuriuos turi priiminėti Konstitucinis Teismas. Negalima vienareikšmiškai teigti, jog toks teismo sprendimas buvo blogas, tačiau nuspręsti dėl tolesnės rinkimų eigos turėjo tikrai ne Konstitucinis Teismas. Taigi net ir toks pavienis atvejis tampa diskusijų, o kartais ir nepasitikėjimo Teismu priežastimi.

⁶⁹ Žmogaus teisių stebėjimo institutas. 2007 02 19
http://www.hrmi.lt/admin/Editor/assets/savivaldybiu_rinkimu_istatymas.pdf Prisijungimo data 2008 02 25

⁷⁰ Žmogaus teisių stebėjimo institutas. 2007 02 19
http://www.hrmi.lt/admin/Editor/assets/savivaldybiu_rinkimu_istatymas.pdf Prisijungimo data 2008 02 25

III. KONSTITUCINIO TEISMO 2005-2008 METŲ JURISPRUDENCIJOS ĮTAKA ĮSTATYMŲ LEIDYBAI

Konstitucinis Teismas 2005-2008 metais priėmė daug nutarimų, kuriuose įstatymai buvo pripažinti prieštaraujančiais Konstitucijai. Taip pat buvo nemažai atvejų, kai Konstitucinis Teismas pripažino, jog įstatymai atitinka Konstituciją, jog jie tinkamai reglamentuoja visuomenės santykius. Šioje darbo dalyje bus pateikta statistiniai duomenys apie Konstitucinio Teismo nutarimus: kiek nutarimų buvo priimta, kiek įstatymų ar jų nuostatų buvo pripažintos nekonstitucinėmis, kiek kartų Konstitucinis Teismas patvirtino, jog įstatymas atitinka Konstitucijos nuostatas.

Taip pat bus pateikiami duomenys apie Seimo reakciją ir atliekamus veiksmus po Konstitucinio Teismo priimto sprendimo: Ar Seimas veikia aktyviai, ar priima įstatymų pataisas, ar atsižvelgia į Konstitucinio Teismo nutarimuose formuojamą praktiką.

3.1. Seimo reakcija (veiksmi) po Konstitucinio Teismo sprendimo įsigaliojimo

Seimo statuto⁷¹ dvidešimt aštuntajame skirsnyje "Konstitucinio Teismo nutarimų, išvadų, sprendimų įgyvendinimas" nustatyta, jog įsigaliojus Konstitucinio Teismo nutarimui, kad įstatymas (ar jo dalis) arba kitas Seimo priimtas aktas (ar jo dalis) prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai, konstituciniam įstatymui, ne vėliau kaip per 3 mėnesius Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas arba jo teikimu kitas Seimo komitetas turi parengti ir pateikti Seimui svarstyti įstatymo (ar jo dalies) arba kito Seimo priimamo akto (ar jo dalies), kuriuos Konstitucinis Teismas pripažino prieštaraujančiais Lietuvos Respublikos Konstitucijai, pakeitimo projektą. Teisės ir teisėtvarkos komiteto teikimu Seimo valdyba gali pasiūlyti Vyriausybei parengti atitinkamo įstatymo (ar jo dalies) pakeitimo projektą. Taip pat labai svarbi nuostata, jog rengiant šio straipsnio 1 dalyje nurodytų įstatymų ar kitų Seimo priimtų aktų pakeitimo projektus, turi būti atsižvelgta į Konstitucinio Teismo nutarime nurodytas teisinio reguliavimo spragas, neatitikimus, kitus trūkumus bei išdėstytus argumentus.

Taigi Seimo Statute yra įtvirtinta procedūra, kuri turi būti atliekama Seime po Konstitucinio Teismo nutarimo. Tačiau Seimo narių grupei iškilo klausimas, ar gali kažkas kitas, ne tik išimtinai Teisės ir teisėtvarkos komitetas, parengti ir pateikti Seimui svarstyti įstatymo, kurį Konstitucinis Teismas pripažino prieštaraujančiais Lietuvos Respublikos Konstitucijai, pakeitimo projektą.

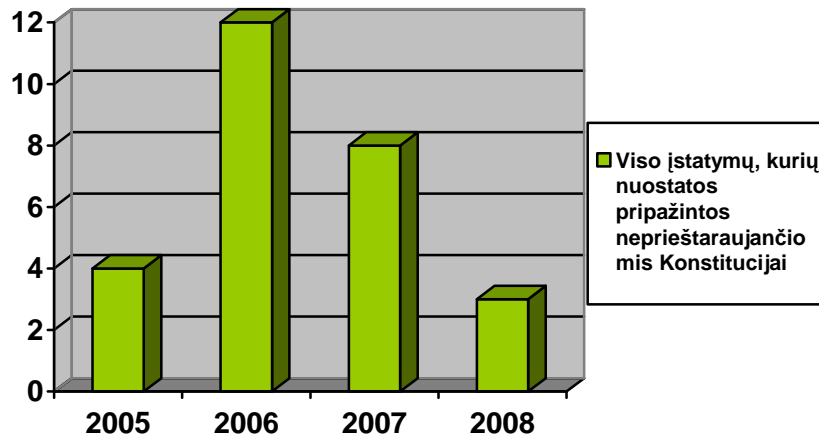
⁷¹ Lietuvos Respublikos Seimo statutas // Valstybės žinios, 1994-02-25 Nr.15-249

Konstitucinis Teismas pirmajame 2005 metų nutarime⁷² pateikė aiškų atsakymą į šį klausimą. Konstitucinis Teismas teigė, jog, vien pažodžiui aiškinant Seimo statuto 181-2 straipsnio 1 dalį būtų galima teigti, kad išimtinę teisę (prerogatyvą) parengti ir pateikti Seimui minėtus projektus turi tik Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas arba jo teikimu kitas Seimo komitetas, vadinasi, šios teisės neturi joks kitas Seimo komitetas, joks kitas Seimo, kaip Tautos atstovybės, struktūrinis padalinys, joks kitas Seimo narys ar Seimo narių grupė. Toks Seimo statuto 181-2 straipsnio 1 dalies aiškinimas akivaizdžiai paneigtų konstitucinį Seimo nario statusą, Konstitucijoje įtvirtintą Seimo, kaip Tautos atstovybės, sampratą. Pasak Konstitucinio Teismo, jeigu Seimo statuto nuostatą aiškintume tik lingvistiškai, tai susidarytų situacija, jog Teisės ir teisėtvarkos komitetas įstatymų leidybos procese reaguoti į Konstitucinio Teismo nutarimus, kuriais tam tikri įstatymai (jų dalys) arba kiti Seimo priimti teisės aktai (jų dalys) buvo pripažinti prieštaraujančiais Konstitucijai, įgytų monopolinį statusą, o taip būtų iškreipta, netgi paneigta, ir Konstitucinio Teismo nutarimų bei juose formuluojamos oficialiosios konstitucinės doktrinos teisinė reikšmė, nes pagal Konstituciją Konstitucinio Teismo nutarimai yra privalomi visiems, tad nė vienam subjektui, dalyvaujančiam įstatymų arba kitų Seimo priimamų teisės aktų leidyboje, negali būti užkirstas kelias savo legislatyvinės iniciatyvas, kitą veiklą grįsti Konstitucinio Teismo nutarimais, juose suformuluota oficialia konstitucine doktrina arba kitais teiginiais. Taigi Konstitucinis Teismas išaiškino, jog Seimo statuto 181-2 straipsnio 1 dalies negalima aiškinti kaip nustatančios, esą įsigaliojus Konstitucinio Teismo nutarimui, kuriuo tam tikras įstatymas (jo dalis) arba kitas Seimo priimtas teisės aktas (jo dalis) buvo pripažintas prieštaraujančiu Konstitucijai, išimtinę teisę (prerogatyvą) parengti ir pateikti Seimui to įstatymo arba kito Seimo priimto teisės akto pakeitimų, papildymų projektus turi tik Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas arba jo teikimu kitas Seimo komitetas ir šios teisės neturi joks kitas Seimo komitetas, joks kitas Seimo, kaip Tautos atstovybės, struktūrinis padalinys, joks kitas Seimo narys ar Seimo narių grupė.

Taigi galima daryti išvadą, jog Konstitucinio Teismo nutarimas, kuriuo konstatuojamas įstatymo ar jo nuostatos prieštaravimas Konstitucijai, įpareigoja įstatymų leidėją imtis priemonių – reaguoti, t.y. pakeisti nekonstitucinį santykių reguliavimą arba sureguliuoti santykius, kurie vadovaujantis Konstitucija, turi būti įstatymiškai reglamentuoti. Tačiau negalima teigti, jog Seimas labai operatyviai reaguoja į susiklosčiusią situaciją ir skuba keisti įstatymų nuostatas. Labai dažnai tai užtrunka ilgai. Tačiau paguoda tame, jog Konstitucinio Teismo nutarimas visuomet yra vykdomas tuo atžvilgiu, kad jeigu jo rezoliucinėje dalyje nutarta, jog teisės aktas prieštarauja Konstitucijai, jis negali būti taikomas.

⁷² Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. sausio 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 86, 87 straipsnių papildymo bei pakeitimo ir įstatymo papildymo 88-1 straipsniu įstatymo atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2005-01-22, Nr. 9-289

3.2. Konstitucinio Teismo nutarimai, kuriais įstatymai pripažinti neprieštaraujančiais Konstitucijai

1 pav. Konstitucijai neprieštaravusių įstatymų skaičius⁷³

Konstitucinis Teismas 2005-2008 metais nutarimuose, kuriuose buvo sprendžiamas klausimas dėl įstatymo atitikimo Konstitucijai, pripažino, kad 27 įstatymai neprieštaravo Konstitucijai⁷⁴.

Pateikiame keletą 2005 metų Konstitucinio Teismo nutarimų pavyzdžių, kuriuose įstatymų nuostatos buvo pripažintos atitinkančiomis Konstituciją.

1) Pareiškėjas - Vilniaus apygardos administracinis teismas nagrinėjo administracinę bylą. Teismas nutartimi bylos nagrinėjimą sustabdė ir kreipėsi į Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti, ar Muitinės kodekso (Žin., 1996, Nr. 52-1239) 30 straipsnio 1 dalies 2 punktą neprieštarauja Konstitucijos 46 straipsnio 1 ir 4 dalims, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Konstitucinis Teismas 2005 m. sausio 27 d. nutarime⁷⁵ pažymėjo, kad ginčijamo teisinio reguliavimo tikslas buvo sudaryti teisines prielaidas teisingai apskaičiuoti importuojamų prekių muitinę vertę bei maito mokesčių ir užtikrinti, kad asmenys vykdytų savo konstitucinę pareigą mokėti mokesčius, kad muitinės (pareigūnų) veiksmus galima skusti atitinkamoms institucijoms, taip pat ir teismui, kad nėra pažeidžiamas lygiateisiškumo principas, kad teisinis reguliavimas iš esmės tapatus įtvirtintajam Europos Sąjungos teisės akte - Bendrijos muitinės kodekse, taip pat tarptautiniuose teisės aktuose bei kitų valstybių įstatymuose. Konstitucinis Teismas nutarė, kad ginčijamas teisinis reguliavimas neprieštaravo Konstitucijai.

⁷³ Grafikas sudarytas darbo autorės, išanalizavus 2005-2008 metų Konstitucinio Teismo nutarimus

⁷⁴ <http://www.lrkt.lt/Dokumentai.html> Prisijungimo data 2008-04-05

⁷⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. sausio 27 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Muitinės kodekso nuostatų konstitucingumo“ // Valstybės žinios, 2005-01-29, Nr. 14-432

2) Vilniaus apygardos teismo prašymą ištirti, ar Specialios paskirties akcinės bendrovės "Lietuvos energija" reorganizavimo įstatymo nuostatos, nustatančios šios bendrovės reorganizavimo būdą bei proporcingą jos akcininkų akcijų paskirstymą akcininkams po minėtos bendrovės reorganizavimo, nepažeidžia akcininkų konstitucinės teisės į nuosavybės apsaugą. Pareiškėjas abejojo, ar Specialios paskirties akcinės bendrovės "Lietuvos energija" reorganizavimo įstatymo 2 straipsnis, 3 straipsnio 2 ir 4 dalys, kuriomis, pareiškėjo nuomone, buvo pakeista bendra akcinių bendrovių reorganizavimo tvarka, nustatytas akcijų paskirstymo po reorganizacijos naujai steigiamoms bendrovėms būdas, neprieštarauja Konstitucijos 23 straipsniui.

Konstitucinis Teismas 2005 m. kovo 16 d. nutarime⁷⁶ pažymėjo, jog atskirų įmonių veiklos ypatumai, jų strateginė reikšmė, dominuojanti padėtis gamyboje ar rinkoje ir t. t. gali lemti jų reorganizavimo ir kitokio pertvarkymo diferencijuotą teisinį reguliavimą, kuris savaime nėra laikytinas neatitinkančiu Konstitucijos. Kartu Konstitucinis Teismas pabrėžė, jog reorganizuojant ar kitaip pertvarkant įmones, kuriose valstybė turi akcijų, negalima pažeisti akcininkų teisių, tarp jų ir turtinių. Konstitucinis Teismas nutarė, jog specialios paskirties akcinės bendrovės "Lietuvos energija" reorganizavimas akcinių bendrovių skaidymo būdu, o taip pat tai, jog po minėtos akcinės bendrovės reorganizavimo akcijos paskirstomos akcininkams proporcingai po reorganizavimo veiklą tęsiančios akcinės bendrovės "Lietuvos energija" ir ją reorganizuojant įsteigtų naujų bendrovių įstatiniams kapitalams, neprieštarauja Konstitucijai.

3) Pareiškėjo - Panevėžio miesto apylinkės teismo nuomone, ATPK 163² straipsnio 6 dalyje numatyta administracinė bauda nuo 20 000 iki 50 000 Lt su prekių konfiskavimu savo dydžiu prilygsta bausmei už apysunkį ar sunkų nusikaltimą, t. y. gerokai pavojingesnę veiką, be to, pagal ATPK 163² straipsnio 6 dalį asmuo už tą patį nusižengimą yra baudžiamas antrą kartą. Panevėžio miesto apylinkės teismas abejojo, ar toks teisinis reguliavimas neprieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui ir dviem Konstitucijos straipsniams - 29 straipsnio 1 daliai (įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs) ir 31 straipsnio 5 daliai (niekas negali būti baudžiamas už tą patį nusikaltimą antrą kartą).

Konstitucinis Teismas 2005 m. lapkričio 10 d. nutarime⁷⁷ pabrėžė, kad skiriama nuobauda už administracinius teisės pažeidimus turi būti teisinga. Nutarime teigiama, kad įstatymuose sankcijos turi būti konstruojamos taip, kad teismas, taikydamas sankciją už teisės pažeidimą, turėtų galimybę atsižvelgti į visas atsakomybę lengvinančias aplinkybes, taip pat ir į tas, kurios nėra tiesiogiai nurodytos įstatyme, ir paskirti teisės pažeidėjui švelnesnę negu įstatymo numatyta sankcija nuobaudą. Tačiau mažesnės negu įstatymo nustatytos piniginės baudos skyrimas turi būti

⁷⁶Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. kovo 16 d. nutarimas „Dėl specialios paskirties akcinės bendrovės „Lietuvos energija“ reorganizavimo“ // Valstybės žinios, 2005-03-19, Nr. 36-1184

⁷⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimas „Dėl ATPK atitikties Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2005-11-12, Nr. 134-4819

ne taisyklė, bet išimtis. Vien tai, teigiama nutarime, kad įstatymuose tam tikros teisei priešingos veikos apibrėžiamos kaip administraciniai teisės pažeidimai o kitos - kaip nusikaltimai ar kitos baudžiamuosius įstatymus pažeidžiančios veikos, savaime nereiškia, kad yra nukrypstama nuo konstitucinių teisinės valstybės ar asmenų lygiateisiškumo principų. Dėl principo *non bis in idem* Konstitucinis Teismas pabrėžė, jog šis principas nereiškia, kad teisinėje sistemoje negali būti įtvirtintas pakartotinumų institutas. Nereiškia, kad asmeniui, jau baustam už teisės pažeidimą, pakartotinai padarius tokį pat teisės pažeidimą, kuris kvalifikuojamas pagal kitą tos pačios teisės šakos normą, negali būti taikoma kitokia, griežtesnė sankcija nei asmeniui, padariusiam tokią veiką pirmą kartą. Konstitucinis Teismas taip pat pabrėžė, kad pakartotinumų negalima traktuoti kaip aplinkybės, kuriai esant už tam tikrus teisės pažeidimus nustatytos teisinės atsakomybės rūšis gali būtų pakeista baudžiamąja atsakomybe dėl to, kad asmuo, už atitinkamą teisės pažeidimą buvęs baustas administracine nuobauda, vėl padarė administracinį teisės pažeidimą. Asmens atleidimas įstatymų nustatytais pagrindais ir tvarka nuo vienos rūšies teisinės atsakomybės savaime negali būti kliūtis spręsti klausimą dėl jo patraukimo įstatymų nustatytais pagrindais ir tvarka kitos rūšies teisinės atsakomybės. Konstitucinis Teismas pripažino, kad Administracinių teisės pažeidimų kodekso (ATPK) 163² straipsnis neprieštarauja Konstitucijai.

Konstituciniui Teismui pripažinus, kad įstatymas neprieštarauja Konstitucijai, įstatymas ir toliau lieka galioti. Taip tarsi patvirtinama, jog įstatymų leidėjas eina tinkama linkme, kad teisingai ir vadovaudamasis Konstitucija reguliuoja svarbiausius visuomeninius santykius. Tuo pačiu didėja pasitikėjimas ir pagarba įstatymo leidėjui.

Tačiau net ir tais atvejais, kai Konstitucinis Teismas nutarime pripažįsta, jog įstatymas neprieštarauja Konstitucijai, nereiškia, kad įstatymų leidėjas, perskaitęs nutarimo rezoliucinę dalį, kur parašyta „įstatymo nuostata neprieštarauja Konstitucijai“, gali būti ramus, jog padarė viską ir nebereikia kreipti dėmesio į Konstitucinio Teismo nutarime išsakytus motyvus. Labai dažnai nutarimuose yra pateikiami pasiūlymai, raginimai, kartais net įpareigojimai įstatymų leidėjams dėl atitinkamo santykių reglamentavimo. Kaip pavyzdį, iliustruojantį tokią situaciją, vertėtų paminėti Konstitucinio Teismo 2005 m. liepos 8 d. nutarimą⁷⁸.

Konstitucinis Teismas tyrė, ar Konstitucijai neprieštarauja įstatymo "Dėl kultūros įstaigų reorganizavimo ir likvidavimo tvarkos" ir Vyriausybės 1997 m. lapkričio 28 d. nutarimo "Dėl Lietuvos nepriklausomybės signatarų namų ir Lietuvos menininkų rūmų" nuostatos. Konstitucinis Teismas konstatavo, kad trys Vyriausybės nutarimo nuostatos prieštarauja Konstitucijai. Konstitucinis Teismas pripažino, jog įstatymo "Dėl kultūros įstaigų reorganizavimo ir likvidavimo tvarkos" nuostatos neprieštaravo Konstitucijai. Šis nutarimas yra svarbus ir įdomus tuo, jog

⁷⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. liepos 8 d. nutarimas „Dėl Lietuvos menininkų rūmų“// *Valstybės žinios*, 2005-07-19, Nr. 87-3274

Konstitucinis Teismas nubrėžia gaires, kaip reikia įstatymų leidėjui reglamentuoti savivaldybių veiklą, kokia yra įstatymų leidėjo diskrecija reguliuojant savivaldos santykius.

Konstitucinis Teismas pabrėžė, jog pagal Konstituciją savivaldybių funkcijos gali būti nustatytos tik įstatymu; tai negali būti daroma poįstatyminiu teisės aktu. Vietos savivaldos santykių teisinio reguliavimo srityje įstatymų leidėjas turi plačią diskreciją. Nustatydamas savivaldybių funkcijas ir jų rūšis, įstatymų leidėjas privalo paisyti Konstitucijoje įtvirtintų savivaldybių savarankiškumo ir veiklos laisvės bei savivaldybių ir valstybės interesų derinimo principų, vietos savivaldos konstitucinės sampratos. Konstitucijoje yra įtvirtinta, kad tam tikros funkcijos priklauso išimtinai savivaldybėms, be to, savivaldybėms įstatymais gali būti perduotos vykdyti ir tam tikros valstybės funkcijos. Taigi Konstitucinis Teismas griežtai pasisakė, jog įstatymuose nustatytas teisinis reguliavimas turi būti toks, kad būtų aišku, kokia apimtimi tam tikrą funkciją vykdo savivaldybės, o kokia apimtimi vykdyti šią funkciją yra palikta valstybei. Taip pat įstatymų leidėjui kyla pareiga įstatymais nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad, atsižvelgiant į valstybės ir visuomenės išteklius, materialines ir finansines galimybes, kitus svarbius veiksnius, būtų užtikrintas savivaldybių funkcijų finansavimas.

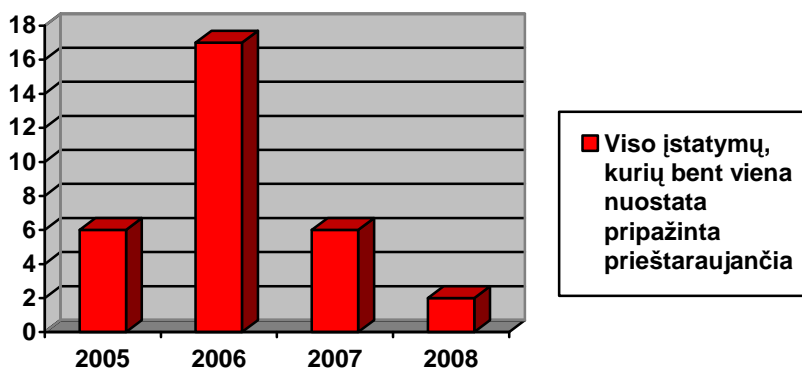
Taip pat, atsižvelgdamas į valstybėje ir visuomenėje vykstančius pokyčius, dinamiškumą, Konstitucinis Teismas teigė, jog įstatymų leidėjas gali, o tam tikrais atvejais ir turi, įstatymu keisti (plėsti, siaurinti arba kitaip koreguoti) savivaldybėms perduotų funkcijų apimtį ir turinį, perduoti savivaldybėms vykdyti naujas funkcijas, kurių jos iki tol nevykdė, ir (arba) nustatyti, kad savivaldybės nebevykdo tam tikrų funkcijų, kurias iki tol vykdė; įstatymų leidėjas taip pat gali, o tam tikrais atvejais ir privalo, atitinkamai koreguoti savivaldybių (jų institucijų, pareigūnų) kompetenciją (įgaliojimus), reikalingą savivaldybėms perduotoms funkcijoms vykdyti. Tai darydamas, įstatymų leidėjas privalo paisyti Konstitucijos normų ir principų.

Apibendrinant galima pasakyti, kad kiekvienas Konstitucinio Teismo nutarimas, net tas, kuriame konstatuotas įstatymo atitikimas Konstitucijai, įtakoja įstatymų leidėją. Kiekviename nutarime yra formuojama Konstitucinio Teismo nuomonė visuomenei svarbiais klausimais, plėtojama doktrina, kuria turi vadovautis įstatymų leidėjas priimdamas įstatymus, nes tik atsižvelgdamas ir vadovaudamasis Konstitucinio Teismo praktika, Seimas gali priimti konstitucingus įstatymus.

3.3. Konstitucinio Teismo nutarimai, kuriais įstatymai pripažinti prieštaraujančiais Konstitucijai, tačiau Seimo dar neįgyvendinti

Vertinant Konstitucinio Teismo, kaip „negatyviojo įstatymų leidėjo“ veiklą, derėtų pažvelgti į tai, kaip ji atrodo bendrame įstatymų leidybos kontekste. Taigi pateikiamas grafikas,

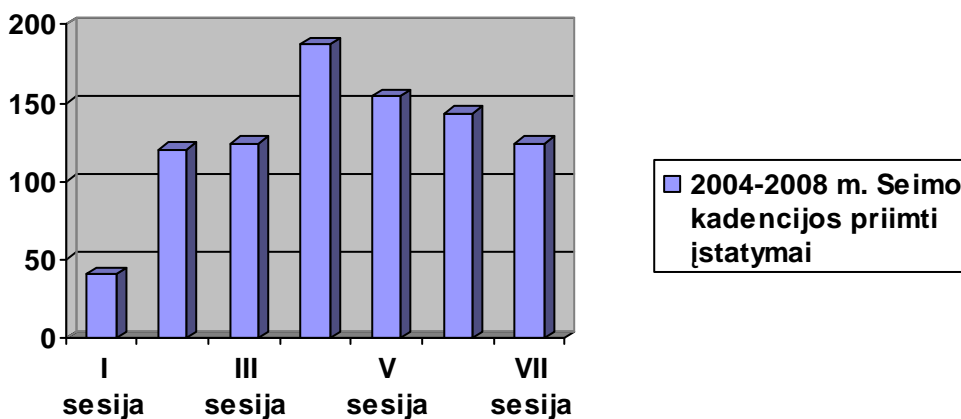
kuriame atsispindi Konstitucinio Teismo kaip „negatyvaus įstatymų leidėjo“ veikla 2005-2008 metais.

2 pav. Įstatymų, kurių nors viena nuostata pripažinta nekonstitucine, skaičius⁷⁹

Konstitucinis Teismas 2005-2008 metais savo nutarimuose pripažino, kad 31 įstatymas (bent viena jo nuostata) prieštaravo Konstitucijai. Tai yra didelis skaičius įstatymų, kurie neatitinka Konstitucijos ir reguliavo visuomenės santykius.

Beveik per tą patį laikotarpį, t.y. 2004-2008 metų Seimo kadenciją (nuo 2004-11-15 iki 2008-02-01) buvo priimti 893 įstatymai⁸⁰.

3 pav. 2004-2008 m. Seimo priimtų įstatymų skaičius⁸¹

Tai reiškia, kad Konstitucinio Teismo intervencija į įstatymų sistemą pagal apimtį prilygsta bemaž 3,5 procentų įprastinės įstatymų leidybos. Tai nėra toks didelis procentas, koks būdavo ankstesniais metais, kai tikrai daug įstatymų būdavo pripažįstami antikonstituciniais, tačiau tai irgi nemaža Konstitucinio Teismo, kaip „negatyvaus įstatymų leidėjo“, įtaka. Labai gerai, kad

⁷⁹ Grafikas sudarytas darbo autorės, išanalizavus 2005-2008 metų Konstitucinio Teismo nutarimus

⁸⁰ http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=252&p_k=1 Prisijungimo data 2008-04-04

⁸¹ Grafikas sudarytas darbo autorės, remiantis Seimo darbo statistika http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=252&p_k=1 Prisijungimo data 2008-04-04

kuo toliau, tuo daugiau įstatymai yra konstitucingi, tai tik įrodo, kad įstatymų leidėjai, priimdami įstatymus, atsižvelgia į Konstitucinio Teismo jurisprudenciją. Tačiau atsižvelgiama tikrai ne visada ir Konstitucinio teismo nutarimų įgyvendinimo procesas nėra labai aktyvus.

Seimas po nutarimų, kuriuose įstatymas pripažintas antikonstituciniu, turi pakeisti Konstitucijai prieštaraujančias įstatymų nuostatas ir sureguliuoti santykius vadovaujantis Konstitucinio Teismo išaiškinimais. Tačiau Seimas tikrai neskuba priimti įstatymų pataisų, kartais tai užtrunka ne kelis mėnesius, o net keletą metų. Taip yra išbalansuojami visuomenės santykiai, kykla ginčai, santykių reguliavimo nebuvimas.

2005-2006 metais 23 įstatymai (jų nuostatos) buvo pripažintos prieštaraujančiais Konstitucijai, tačiau 16 įstatymų (jų nuostatų) dar nėra pakeista. 2007 metais 6 įstatymai (jų nuostatos) pripažinti prieštaraujančiais, tačiau 5 iš jų dar nėra pataisti, 2008 metais 2 įstatymai pripažinti prieštaraujančiais Konstitucijai ir nėra ištaisyti (2008 metų situacija yra pateisinama, nes po nutarimų priėmimo praėjo nedaug laiko).

Galima pateikti pavyzdį, kuris puikiai iliustruoja Seimo neveikimą - Seimas per 3 metus nesugeba pataisyti nekonstitucinio Medžioklės įstatymo⁸².

Išnagrinėjęs Lietuvos Respublikos Seimo narių grupės prašymą ištirti, ar kai kurios Medžioklės įstatymo normos neprieštarauja Konstitucijai, 2005 m. gegužės 13 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas priėmė nutarimą dėl Lietuvos Respublikos Medžioklės įstatymo 7 str. 2 d., 8 str. 1 d., 9 d., 10 d., 13 str. 2 d., 18 str. 7 d. ir 22 str. 3 d., 6 d., 7 d. atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai⁸³.

Konstitucinis Teismas tyrė, ar Konstitucijai neprieštarauja pareiškėjo ginčijamos nuostatos dėl tam tikrų draudimų medžioti, medžioklės plotų vienetų dydžių ir medžiojamų gyvūnų padarytos žalos neatlyginimo, taip pat ar Konstitucijai neprieštarauja kitos, pareiškėjo nenurodytos Medžioklės įstatymo nuostatos, kuriomis tiesiogiai įsiterpiama į pareiškėjo ginčijamą teisinį reguliavimą.

Analizuodamas medžioklės plotų formavimo procedūros atitikimą Lietuvos Respublikos Konstitucijai Teismas pabrėžė, kad jeigu asmeniui priklausanti sklypą ketinama naudoti medžiojimui, šio sklypo savininkui apie tai turi būti pranešama tinkamu būdu – tiesiogiai (asmeniškai arba registruotu paštu). Medžioklės įstatymo nuostata, pagal kurią privačios žemės sklypo savininkas apie tai, kad jam priklausanti žemės sklypą ketinama naudoti medžiojimui yra informuojamas ne tiesiogiai, o tik atitinkamos savivaldybės komisijai šalies bei vietinėje spaudoje paskelbus apie parengtą preliminarų medžioklės plotų vieneto sudarymo arba jo ribų pakeitimo projektą, Teismas pripažino prieštaraujančiu Konstitucijai. Konstitucinio Teismo nutarime

⁸² Lietuvos Respublikos Medžioklės įstatymas // Valstybės žinios, 2002-06-28, Nr. 65-2634

⁸³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. gegužės 13 d. nutarimas „Dėl Medžioklės įstatymo atitikimo Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2005-05-19, Nr. 63-2235

konstatuota, kad įstatymu turi būti nustatytas protingas, pakankamas terminas, per kurį savininkas turėtų realią galimybę laisvai išreikšti valią, ar jam priklausančiame sklype gali būti medžiojama. Dėl to Konstitucinis Teismas pripažino, kad Medžioklės įstatymo nuostata, įtvirtinanti vieno mėnesio terminą, per kurį savininkas savivaldybės komisijai raštu gali pateikti reikalavimus dėl medžioklės plotų vieneto sudarymo arba jo ribų pakeitimo projekto, prieštarauja Konstitucijai.

Konstitucinis Teismas pripažino, kad Konstitucijai prieštarauja Medžioklės įstatymo nuostata, įtvirtinanti, jog privačios žemės savininkas, kurio žemė numatoma priskirti arba yra priskirta medžioklės plotų vienetui, turi teisę uždrausti medžioti jam nuosavybės teise priklausančioje žemėje tik tuo atveju, jeigu medžioklės metu pasėliams arba miškui bus daroma žala. Šiuo atžvilgiu savininkas negali būti varžomas kokiais nors teisės aktuose nustatomais pagrindais, kurių nesant būtų galima nepaisyti jo valios, kad jam nuosavybės teise priklausančioje žemėje, miške, vandens telkinyje nebūtų medžiojama. Teismas konstatavo, kad įstatymų leidėjas, reguliuodamas medžioklės ir su ja susijusius santykius, negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį privačios žemės sklypuose būtų leidžiama medžioti be šių sklypų savininkų sutikimo, todėl medžioklės įstatymo nuostatos, numatančios medžioklės plotų vieneto sudarymo ir jų ribų pakeitimo projektus rengiančios savivaldybės mero sudarytos komisijos teisę neatsižvelgti į privačios žemės, miško, vandens telkinio savininko valią, kad jam nuosavybės teise priklausančiame žemės sklype, miške, vandens telkinyje nebūtų medžiojama, buvo pripažintos prieštaraujančiomis Lietuvos Respublikos Konstitucijai. Taigi Konstitucinis Teismas konstatavo, kad Medžioklės įstatymo¹³ straipsnio 2 dalies nuostata "Privačios žemės sklypo savininkas, kurio žemė šio Įstatymo 8 straipsnyje nustatyta tvarka yra numatoma priskirti arba yra priskirta medžioklės plotų vienetui, turi teisę uždrausti medžioti jam priklausančioje žemėje, jeigu medžioklės metu žemės ūkio pasėliams arba miškui bus daroma žala" ta apimtimi, kuria nenumatyta privačios žemės sklypo savininko teisė nevaržomai uždrausti medžioti jam priklausančioje žemėje ne tik jeigu medžioklės metu žemės ūkio pasėliams arba miškui bus daroma žala, bet ir visais kitais atvejais, prieštarauja Konstitucijos 23 straipsnio 1 ir 2 dalims. Vadovaujantis šia Konstitucinio Teismo išvada galima konstatuoti, kad privačios žemės savininkas, kurio žemė buvo priskirta medžioklės plotų vienetui nepaisant jo valios, turi teisę reikalauti uždrausti medžioti jam nuosavybės teise priklausančiame sklype.

Konstitucinis Teismas atsižvelgė į tą aplinkybę, kad iki Medžioklės įstatymo įsigaliojimo dienos nei įstatymų leidėjas, nei vykdomosios valdžios institucijos nenumatė minimalaus medžioklės ploto vieneto dydžio, todėl žemės, miškų, vandens telkinių savininkai, iki Medžioklės įstatymo įsigaliojimo dienos sudarę mažesnių nei 1000 ha ploto medžioklės plotų nuomos sutartis su kitais asmenimis, tikėjosi, kad valstybė nesiims jokių priemonių, užkertančių kelių nuomininkams vykdyti savo pareigas pagal sutartis, ir kad asmenys, pagal galiojusius teisės aktus

išsinuomoję medžiojimui skirtus žemės, miško plotus, vandens telkinius, galėjo pagrįstai tikėtis, jog visą šiose sutartyse numatytą laiką jose nustatytomis sąlygomis jie galės naudoti medžiojimui skirtą žemę. Įstatymų leidėjas, keisdamas ūkinės veiklos santykių reguliavimą, gali keisti ir ūkinės veiklos sąlygas ar apskritai nustatyti tokį teisinį reguliavimą, pagal kurį tam tikra ūkinė veikla turi būti nutraukta, tačiau keisdamas ūkinės veiklos sąlygas ar nutraukdamas tam tikrą ūkinę veiklą, įstatymų leidėjas privalo paisyti Konstitucijoje įtvirtinto teisėtų lūkesčių apsaugos principo, suponuojančio ir įgytų teisių apsaugą. Teismas konstatavo, kad keičiant ūkinės veiklos teisinį reguliavimą, kai yra pabloginamos ūkinės veiklos sąlygos, valstybei gali atsirasti pareiga atlyginti (kompensuoti) praradimus, asmenų patirtus dėl teisinio reguliavimo pakeitimo.

Po šio Konstitucinio Teismo nutarimo Seimas buvo priverstas įstatymą pakoreguoti, pakeisti tas nuostatas, kurias Konstitucinis Teismas pripažino prieštaraujančiom Konstitucijai. Pataisų projektą⁸⁴ parengė Aplinkos komiteto pirmininko Antano Boso vadovaujama darbo grupė. Tačiau šios pataisos nebuvo tokios, kuriomis būtų siekiama koreguoti įstatymo normas atsižvelgiant į Konstitucinio Teismo nutarimą. Galima sakyti, kad įstatymo projekte nuostatos liko tokios pačios kaip anksčiau, tik perteiktos kitais žodžiais. Svarstant Seime, dėl šio įstatymo pakeitimo projekto buvo išsakyta daug įvairių nuomonių. Ir, galima teigti, labai skyrėsi nuomonės tų, kurie yra medžiotojai ar jiems prijaučiantys, nuo tų, kuriems medžioklė nėra laisvalaikio praleidimo būdas. 2005 m. gruodžio 6 d. posėdyje⁸⁵ Seimo narys R.Šukys išsakė savo nuomonę dėl šio projekto. R. Šukys teigė: „Konstitucinio Teismo nutarimą gerbiamieji kolegos darbo grupėje perskaitė tik kaip formalią raidę, tai, kas buvo išdėstyta motyvacijoje. Kad Konstitucinis Teismas taip nepasielgė kaip su kirviu, iš karto nenukirto ir nepanaikino visų medžioklės santykių, dabar egzistuojančių, nesukėlė chaoso, nereiškia, kad tą nutarimą reikėjo įgyvendinti tik taip siaurai, kaip dabar bandoma. Nes dabar nueita pačiu formaliausiu keliu – nieko nekeisti iš esmės, pašalinti formalius trūkumus. Konstitucinis Teismas, pateikdamas gana liberalią arba nerevoliucinę išvadą šiais klausimais, siekė vieno – kad būtų normaliai peržiūrėti principai. Tuos principus buvo galima peržiūrėti ir buvo galima padaryti, kad vis dėlto rinkos santykiai, sutartiniai santykiai, pagarba savininkų teisėms grįžtų į medžioklės santykius, kad grįžtų tradicijos. Noriu atkreipti dėmesį, kad Konstitucinio Teismo nutarimai turi būti įgyvendinami visiškai, ir įgyvendinama ne tik tai, kas parašyta rezoliucinėje dalyje, kur parašyta dėl kelių straipsnių, bet ir jo konstatuojamoje dalyje išdėstyti visi pasiūlymai Seimui, ką reikia reglamentuoti. Šiuo atveju Konstitucinis Teismas paliko mūsų protingam mąstymui, supratimui ir skaitymui nutarimą protingai spręsti ir iš esmės reguliuoti situaciją. Mes apsimetame, kad jo nematome ir kad tai yra gerai“. Taigi R.Šukys, išsakydamas savo

⁸⁴ Lietuvos Respublikos Medžioklės įstatymo 7, 8, 11, 13 ir 22 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas Nr. XP-693(2) Pateikimo data 2005-11-08

⁸⁵ Lietuvos Respublikos Seimo posėdžio stenograma Nr. 35(114) http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=267008 Prisijungimo data 2008-04-07

nuomonę ir pastabas, tarsi ir nubrėžė gaire, kuriomis kiekvieną kartą turi būti vadovaujama rengiant ir priimant įstatymo, kurį Konstitucinis Teismas pripažino prieštaraujančiu Konstitucijai, pataisas.

Gruodžio 20 d. pataisoms pritarė 50 Seimo narių, prieš – 10, susilaikė 12. Pataisos buvo priimtos. Tačiau Prezidentas V. Adamkus savo 2006.01.06 dekretu⁸⁶ vetavo šias pataisas, nes jose nebuvo atsižvelgta į Konstitucinio Teismo nutarimą. Seimas nesugebėjo atmesti prezidento veto, tačiau ir vėl nepriėmė jo pasiūlytų pataisų, Seimas 2006 m. liepos 18 dd priėmė Medžioklės 7, 8, 11, 13, 22 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymą. Lietuvos miško savininkų asociacija ir Privačių medžioklės plotų savininkų asociacija kreipėsi į prezidentą Valdą Adamkų su prašymu vetuoti Seime priimtas Medžioklės įstatymo pataisas, nes anot savininkų atstovų, absoliučiai neatsižvelgta į Konstitucinio Teismo 2005 m. gegužės 13 d. nutarimo ir į prezidento 2006 m. sausio 6 d. dekreto nuostatas. Įstatyme vėl įtvirtintas žemių ir miškų savininkų bendrojo leidimo – neprieštaravimo medžioklėms jų žemėse – principas, tačiau vėl atmestas prezidento siūlytas specialaus leidimo, kurį norintys medžioti privačiose valdose medžiotojų klubai privalėtų gauti iš savininkų, principas. Įstatyme vėl įtvirtintos nuostatos, kurios paneigia prigimtine konstitucine privačios nuosavybės teisę, pirmenybę teikiant antrinei, įgytajai medžioklės teisei. Taigi 2006 m. rugpjūčio 3 d. prezidentas pasirašė dekretą⁸⁷, kuriuos grąžino Seimui pakartotinai svarstyti 2006 m. liepos 18 d. priėmė Medžioklės 7, 8, 11, 13, 22 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymą. Vetuodamas šį įstatymą, prezidentas atkreipė dėmesį, kad naujai parengtame ir priimtame įstatyme tik iš dalies buvo atsižvelgta į šalies vadovo išdėstytus argumentus. Šalies vadovas pabrėžia, kad įstatymo nuostatos pažeidžia Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintą nuosavybės neliečiamumo principą, reiškiantį, jog savininkams, kaip subjektinių teisių į turimą turėtojams, yra garantuojama teisė reikalauti, kad kiti asmenys nepažeistų jų teisių, bei tai, jog valstybė privalo saugoti savininkų teises nuo neteisėtų kėsinių į jas⁸⁸. Taigi prezidentas nepritarė įstatymo pataisoms, nes jos nėra suderintos su Konstitucinio Teismo nutarime išdėstytais argumentais, pažeidžia nuosavybės neliečiamumo principą ir, galima teigti, prioritetas teikiamas medžiotojams, nėra išlaikoma interesų pusiausvyra.

Savo nuomonę šiuo klausimu taip pat yra pareiškęs ir Europos žmogaus teisių teismo pirmininkas prof. dr. Liucijus Wildhaberis. 2006 metų rugsėjo mėnesį jis lankėsi Lietuvoje ir buvo informuotas, kad Konstitucijai prieštaraujančiu pripažintas 2002 m. Medžioklės įstatymas iki šiol

⁸⁶ Lietuvos Respublikos Prezidento 2006 m. birželio 1d. dekretas Nr. 487 „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo priimto Lietuvos Respublikos medžioklės įstatymo 7, 8, 11, 13, 22 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo grąžinimo Lietuvos Respublikos Seimui pakartotinai svarstyti“ // *Valstybės žinios*, 2006-01-10, Nr. 3-51

⁸⁷ Lietuvos Respublikos Prezidento 2006 m. rugpjūčio 3 d. dekretas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo priimto Lietuvos Respublikos medžioklės įstatymo 7, 8, 11, 13, 22 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo grąžinimo Lietuvos Respublikos Seimui pakartotinai svarstyti“ // *Valstybės žinios*, 2006-08-05, Nr. 86-3355

⁸⁸ Prezidento spaudos tarnybos pranešimas <http://www.president.lt/lt/news.full/6914> Prisijungimo data 2008-04-07

nepataisytas. L.Wildhaberį nustebino mūsų įstatymų leidėjų nekompetencija ir mėginimai vilkinti aukščiausios teisinės Lietuvos institucijos - Konstitucinio teismo - nutarimų vykdymą. Jis rekomendavo mūsų piliečiams, išnaudojus visas įmanomas teisinės gynybos priemones Lietuvoje, kreiptis į Europos žmogaus teisių teismą, nes tokios bylos, anot jo, turi perspektyvą. Užfiksuota, kad panašaus pobūdžio bylose dėl medžioklės teisių šiame teisme laimėta nemažai žemių savininkų bylų prieš Prancūziją, Švediją, Lenkiją ir kitas Europos valstybes⁸⁹.

Taigi Medžioklės įstatymo keitimo maratonas tęsiasi beveik tris metus ir sunku nuspėti, kada baigsis. Konstitucinio Teismo nutarimas iki šiol nėra įgyvendintas, prieštaraujanti Konstitucijai įstatymo nuostatos negali būti taikomos, tačiau vargu, ar medžiotojai jomis nesivadovauja. Taip yra pažeidžiamos savininkų teisės, nėra užtikrinamas vienas pagrindinių konstitucinių principų – nuosavybės neliečiamumo principas. Šis atvejis iliustruoja, jog Konstitucinio Teismo nutarimai nėra įgyvendinami operatyviai, taip susidaro teisinio reguliavimo spragos, daroma žala visuomenės santykiams, kyla konfliktai tarp asmenų, kurie turi ir gina skirtingus interesus.

Taip pat yra labai daug kitų dar nepakeistų įstatymų, dėl kurių pataisų kyla daug nesutarimų Seime. Taip pat yra sukeliama visuomenės nepasitikėjimas Tautos išrinktais atstovais, atsiranda visuomenės santykių nestabilumas, pažeidžiamas asmenų teisėtų lūkesčių principas. Iki šiol nėra pataisytas Teismų įstatymas⁹⁰ (po 2006-05-09 Konstitucinio Teismo nutarimo⁹¹); Peticijų įstatymas⁹² (po 2006-01-26 Konstitucinio Teismo nutarimo⁹³); Konstitucinio Teismo įstatymas⁹⁴ (po 2006-03-28 Konstitucinio Teismo nutarimo⁹⁵); Savivaldybių administracinės priežiūros įstatymas⁹⁶ (po 2006-04-14 Konstitucinio Teismo nutarimo⁹⁷); Administracinių bylų teisenos įstatymas⁹⁸ (po 2006-09-21 Konstitucinio Teismo nutarimo⁹⁹); Vyriausiosios rinkimų komisijos įstatymas¹⁰⁰ (po 2006-05-10 Konstitucinio Teismo nutarimo¹⁰¹); Pilietybės įstatymas¹⁰², Pilietybės

⁸⁹ Dienraštis „Lietuvos rytas“ 2006-09-23 Prisijungimo data 2008-04-10

⁹⁰ Lietuvos Respublikos Teismų įstatymas // Valstybės žinios, 1994-05-21, Nr. 46-851

⁹¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas „Dėl teisminės valdžios konstitucinės sistemos ir savivaldos, teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų, taip pat dėl teisėjų įgaliojimų pratęsimo“ // Valstybės žinios, 2006-05-11, Nr. 51-1894

⁹² Lietuvos Respublikos Peticijų įstatymas // Valstybės žinios, 1999-07-07, Nr. 66-2128

⁹³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 26 d. nutarimas „Dėl sprendimų dėl atsisakymo priimti peticiją“ // Valstybės žinios, 2006-01-28, Nr. 11-410

⁹⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymas // Valstybės žinios, 1993-02-03, Nr. 6-120

⁹⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas „Dėl Konstitucinio Teismo įgaliojimų peržiūrėti savo nutarimą ir nutraukti pradėtą teiseną, taip pat dėl teismų finansavimo peržiūrėjimo“ // Valstybės žinios, 2006-03-31, Nr. 36-1292

⁹⁶ Lietuvos Respublikos Savivaldybių administracinės priežiūros įstatymas // Valstybės žinios, 1998-05-14, Nr. 51-1392

⁹⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. balandžio 14 d. nutarimas „Dėl Vyriausybės atstovų atleidimo“ // Valstybės žinios, 2006-04-22, Nr. 44-1608

⁹⁸ Lietuvos Respublikos Administracinių bylų teisenos įstatymas // Valstybės žinios, 1999-01-14, Nr. 13-308

⁹⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas „Dėl teismų sprendimų motyvų surašymo ir skelbimo, sprendimo už akių, taip pat dėl apeliacijos“ // Valstybės žinios, 2006-09-26, Nr. 102-3957

¹⁰⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausiosios rinkimų komisijos įstatymas // Valstybės žinios, 2002-06-20, Nr. 68-2774

įstatymo įgyvendinimo įstatymas¹⁰³ (po 2006-11-13 Konstitucinio Teismo nutarimo¹⁰⁴); Teisėjų valstybinių pensijų įstatymas¹⁰⁵ (po 2007-10-22 Konstitucinio Teismo nutarimo¹⁰⁶); Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas¹⁰⁷ (po 2007-02-09 Konstitucinio Teismo nutarimo¹⁰⁸); Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymas¹⁰⁹ (po 2007-07-05 Konstitucinio Teismo nutarimo¹¹⁰) ir kiti įstatymai.

Taigi galima tik apgailestauti, kad Seimo nariai vis dar išlieka abejingi visuomenės interesams, stengiasi tenkinti siauro asmenų rato interesus, kad nesistengia operatyviai įgyvendinti Konstitucinio Teismo nutarimų taip rodydami nepagarbą tiek Konstituciniam Teismui, tiek visuomenei.

3.4. Konstitucinio Teismo nutarimai, kuriais įstatymai pripažinti prieštaraujančiais Konstitucijai, ir kuriuos Seimas įgyvendino

2004-2008 metais Konstitucinis Teismas 31 įstatymą pripažino antikonstituciniais, nes tuose įstatymuose bent viena nuostata buvo priešinga Konstitucijai. Tačiau iš 31 įstatymo, tik 5 buvo pataisyti (vadovaujantis Konstitucinio Teismo nutarimu). Buvo priimta Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo pakeitimo įstatymas¹¹¹; Lietuvos Respublikos Kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat valstybės garantijų ir lengvatų, numatytų piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymo 7, 8, 9 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas¹¹²; Lietuvos Respublikos Tabako kontrolės įstatymo 2, 4, 5, 6, 8, 14, 17, 18 ir 26 straipsnių pakeitimo

¹⁰¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 10 d. nutarimas „Dėl referendumo biuletenių spausdinimo valstybine kalba“ // Valstybės žinios, 2006-05-12, Nr. 52-1917

¹⁰² Lietuvos Respublikos Pilietybės įstatymas // Valstybės žinios, 2002-09-17, Nr. 95-4087

¹⁰³ Lietuvos Respublikos Pilietybės įstatymo įgyvendinimo įstatymas // Valstybės žinios, 2002-09-17, Nr. 95-4088

¹⁰⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. lapkričio 13 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės“ // Valstybės žinios, 2006-11-16, Nr. 123-4650

¹⁰⁵ Lietuvos Respublikos Teisėjų valstybinių pensijų įstatymas // Valstybės žinios, 2002-07-02, Nr. 73-3088

¹⁰⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 22 d. nutarimas „Dėl teisėjų valstybinių pensijų“ // Valstybės žinios, 2007-10-25, Nr. 110-4511

¹⁰⁷ Lietuvos Respublikos Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas // Valstybės žinios, 1994-07-07, Nr. 53-996

¹⁰⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. vasario 9 d. nutarimas „Dėl savivaldybių tarybų rinkimų“ // Valstybės žinios, 2007-02-13, Nr. 19-722

¹⁰⁹ Lietuvos Respublikos Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymas // Valstybės žinios, 1997-07-01, Nr. 65-1558

¹¹⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. liepos 5 d. nutarimas „Dėl nuosavybės teisių atkūrimo valstybiniuose parkuose ir draustiniuose“ // Valstybės žinios, 2007-07-10, Nr. 76-3018

¹¹¹ Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios, 2006-12-30, Nr. 143-5445

¹¹² Lietuvos Respublikos Kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat valstybės garantijų ir lengvatų, numatytų piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymo 7, 8, 9 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas // Valstybės žinios, 2005-12-31, Nr. 153-5647

įstatymas¹¹³ ; Lietuvos Respublikos Žemės ūkio paskirties žemės išigijimo laikinojo įstatymo ir Žemės ūkio paskirties žemės išigijimo laikinojo įstatymo pakeitimo įstatymo pakeitimo įstatymas¹¹⁴ ; Lietuvos Respublikos farmacijos įstatymas¹¹⁵.

Pateikiame pavyzdį dėl Lietuvos Respublikos farmacinės veiklos įstatymo prieštaravimo Konstitucijai ir nutarimo įgyvendinimo.

Seimo narių grupei buvo kilę abejonių, ar Konstitucijai neprieštarauja Farmacinės veiklos įstatyme¹¹⁶ nustatyti draudimai reklamuoti receptinius vaistus per radiją, televiziją, elektroninėmis informavimo priemonėmis, taip pat pateikti informaciją apie receptinius vaistus per radiją ir televiziją.

Konstitucinis Teismas 2005 m. rugsėjo 29 d. nutarime¹¹⁷ pripažino, kad Farmacinės veiklos įstatymo 1 straipsnio 4 dalis ta apimti, kuria draudžiama pateikti per radiją ir televiziją neklaidinančią nereklaminio pobūdžio ir reklamai neprilygintą informaciją apie receptinius vaistus, kurią skleidžiant per radiją ir televiziją nebūtų sudaroma prielaidų pakenkti žmonių sveikatai, prieštarauja Konstitucijai. Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad Konstitucijoje įtvirtinta informacijos laisvė apima ir reklamos laisvę, taip pat laisvę reklamuoti prekes ir paslaugas. Konstitucinis Teisma pripažino, kad draudimas reklamuoti receptinius vaistus per radiją, televiziją, elektroninėmis informavimo priemonėmis neprieštarauja Konstitucijai. Kitaip įvertinta antra įstatymo nuostata dėl draudimo pateikti informaciją apie receptinius vaistus per radiją ir televiziją.

Konstitucinis Teismas nutarime konstatavo, jog pagal Konstitucijos 25 straipsnio 3 dalį reklamos laisvė gali būti įstatym ribojama, jei tai būtina apsaugoti žmogaus sveikatai; vaistų reklama (nesvarbu, ar ši veikla yra atlygintina, ar ne) visuomet yra siekiama tiesiogiai arba netiesiogiai skatinti vartoti atitinkamus vaistus, o tai gali sudaryti prielaidas pakenkti žmonių sveikatai - Konstitucijoje įtvirtintai, jos ginamai ir saugomai vertybei; Taip pat teigė, kad reklamos laisvė gali būti ribojama siekiant apsaugoti svarbesnes vertybes (šiuo atveju žmonių sveikata), todėl toks reklamos ribojimas yra galimas ir nėra neproporcingas siekiamam konstituciškai reikšmingam tikslui.

Apie skleidžiamą informaciją, o ne reklamą, Konstitucinis Teismas pasisakė, kad tokios informacijos apie receptinius vaistus, kuri nėra klaidinanti, nėra reklaminio pobūdžio ir negali būti prilyginta reklamai, taip pat kurią skleidžiant per radiją ir televiziją nebūtų sudaroma prielaidų pakenkti žmonių sveikatai, skleidimo per radiją ir televiziją uždraudimas vertintinas kaip

¹¹³ Lietuvos Respublikos Tabako kontrolės įstatymo 2, 4, 5, 6, 8, 14, 17, 18 ir 26 straipsnių pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios, 2005-12-03, Nr. 142-5105

¹¹⁴ Lietuvos Respublikos Žemės ūkio paskirties žemės išigijimo laikinojo įstatymo ir Žemės ūkio paskirties žemės išigijimo laikinojo įstatymo pakeitimo įstatymo pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios, 2006-07-27, Nr. 82-3259

¹¹⁵ Lietuvos Respublikos Farmacijos įstatymas // Valstybės žinios, 2006-07-18, Nr. 78-3056

¹¹⁶ Lietuvos Respublikos farmacinės veiklos įstatymas // Valstybės žinios, 1991-02-28, Nr. 6-161

¹¹⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. rugsėjo 29 d. nutarimas „Dėl vaistų reklamos“ // Valstybės žinios, 2005-10-01, Nr. 117-4239

neproporcingas siekiamam konstituciškai svarbiam tikslui - apsaugoti žmogaus sveikatą. Taigi Konstitucinis Teismas nutarė, jog tokios informacijos skleidimo draudimas prieštarauja Konstitucijai.

Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad iš Konstitucijos įstatymų leidėjui kyla pareiga įstatymu nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris leistų užkirsti kelią dezinformacijos skleidimui, leistų užkirsti kelią informacijos apie vaistus, galinčios sudaryti prielaidas pakenkti žmonių sveikatai, skleidimui. Įstatymų leidėjas kartu privalo nustatyti ir veiksmingus vaistų reklamos, taip pat kitos informacijos apie vaistus, galinčios sudaryti prielaidas pakenkti žmonių sveikatai, kontrolės būdus, veiksmingos reklamos laisvės teismo gynimo priemones.

Po beveik metus trukusių Seimo svarstymų buvo priimtas Farmacijos įstatymas¹¹⁸. Svarstydami įstatymo projektą, Seimo nariai išsakė daug įvairių, labai skirtingų nuomonių dėl vaistų reklamos, informacijos apie vaistus. Buvo bandoma atskirti, kas yra reklama, o kas būtina informacija apie vaistą. Taip pat buvo cituojamas tiek įgyvendinams, tiek ankstesni Konstitucinio Teismo nutarimai. Seimo narys V.Saulis 2006m. birželio 22 d. Seimo posėdyje¹¹⁹ pasiūlė uždrausti įkyrią reklamą, kad vartotojai būtų apsaugoti nuo agresyvios vaistų platintojų reklamos, skatinančios neracionalų vaistų vartojimą. Jis paminėjo, kad jau 2002 m. Konstitucinis Teismas išaiškino, kad valstybė privalo kontroliuoti, kad farmacinė veikla būtų vykdoma žmogaus sveikatos labui ir visuomenės skatinimui. Tame pačiame Seimo posėdyje Seimo narys E. Žakaris pritarė V.Saulio siūlymui. Jis teigė, kad dar yra 2002 m. Konstitucinio Teismo išaiškinimas, kuriame labai aiškiai parašyta, kad vaistinių pagrindinis tikslas yra sveikatinimas. E. Žakaris abejoja, ar galima laikyti sveikatinimu tai, kad visur girdime tik reklamą, nuolaidas, piršimą? Žmones tai veikia psichologiškai. „Eikite ir pirkite“. Jis teigė, kad iš esmės vaistinių visiškai kiti tikslai. Užtuot patarus, kaip išsiversti be vaistų, stengiamasi juos brukti¹²⁰.

Kiek žmonių (Seimo narių), tiek ir nuomonių. Tačiau už įstatymą balsavo 74, prieš nebuvo, susilaikė 24 Seimo nariai. Įstatymu buvo įgyvendintas Konstitucinio Teismo nutarimas, buvo uždrausta skleisti klaidinančią informaciją, nustatyti reikalavimai tiek vaistų reklamai, tiek informacijai. Taip pat įtvirtinta, kas prižiūri ir kontroliuoja vykdomą vaistų reklamą bei teikiamą informaciją apie vaistą. Taigi Seimas, nors ir ilgai truko procesas, įgyvendino Konstitucinio Teismo nutarimą

¹¹⁸ Lietuvos Respublikos farmacijos įstatymas // Valstybės žinios, 2006-07-18, Nr. 78-3056

¹¹⁹ 2006-06-22 Lietuvos Respublikos Seimo posėdis, Stenograma 54 (190)
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=278823 Prisijungimo data 2008-04-06

¹²⁰ 2006-06-22 Lietuvos Respublikos Seimo posėdis, Stenograma 54(190)
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=278823 Prisijungimo data 2008-04-06

3.5. Seimo vykdoma įstatymų projektų konstitucingumo kontrolė

Konstitucinio Teismo 2005 m. sausio 19 d. nutarime¹²¹ konstatuota, kad Seimo teisės aktų atitikti Konstitucijai užtikrina ne tik Konstitucinio Teismo vykdoma Seimo priimtų teisės aktų konstitucingą kontrolę, bet ir Seimo įgyvendinama vidinė prevencinė kontrolė Seimo statute nustatytais būdais užkertant kelią leisti įstatymus, kitus teisės aktus, kurie gali prieštarauti Konstitucijai arba kitiems aukštesnės galios teisės aktams. Seimo Statuto 138 straipsnio 2 dalies ir 139 straipsnio 1 dalies nuostatos sudaro Konstitucinio Teismo nutarime įvardytą vidinę prevencinę kontrolę. Kadangi Konstitucinis Teismas nevykdo išankstinės įstatymų konstitucingumo kontrolės, šis prevencinės kontrolės institutas sumažina galimybę priimti nekonstitucinius įstatymus. Negalima tvirtinti, jog tai visiškai užkerta kelią nekonstituciniams įstatymams, tačiau Teisės departamentui pateikus išvadą, kad įstatymo projektas prieštarauja Konstitucijai, Teisės ir teisėtvarkos komitetas privalo preliminariai apsvarstyti šį projektą. Jeigu Teisės ir teisėtvarkos komitetas padaro išvadą, jog projektas prieštarauja Konstitucijai, toks projektas negali būti teikiamas svarstyti Seimo posėdyje. Atliekant prevencinę konstitucingumo kontrolę, didelę įtaką išvadom turi Konstitucinio Teismo praktika. Pavyzdžiui, Teisės departamentas, peržiūrėjęs Akcinių bendrovių įstatymo 60 straipsnio papildymo įstatymo projektą¹²², priėmė išvadą¹²³, kurioje pateikė pastabas ir svarstymus, ar toks teisinis reglamentavimas nepažeistų visų asmenų lygybės įstatymui ir sąžiningos konkurencijos laisvės principų, įtvirtintų atitinkamai Konstitucijos 29 straipsnio 1 dalyje ir 46 straipsnio 4 dalyje. Teisės ir teisėtvarkos departamentas savo išvadoje¹²⁴ pritarė Seimo Teisės departamento pastaboms. Pateikdamas savo išvadą, Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas rėmėsi Konstitucinio Teismo praktika. Kadangi buvo abejojama projekto nuostatų atitikimu asmenų lygybės principui, komitetas rėmėsi Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimu, 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimu bei 1996 m. lapkričio 20 d. nutarimu, kuriuose Konstitucinis Teismas yra pasisakęs dėl asmenų lygybės principo. Taigi Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas nusprendė, kad Akcinių bendrovių įstatymo 60 straipsnio papildymo įstatymo projektas Nr. XP-1168 prieštarauja visų asmenų lygybės įstatymui ir sąžiningos konkurencijos laisvės principams, įtvirtintiems atitinkamai Konstitucijos 29 straipsnio 1 dalyje ir 46 straipsnio 4 dalyje. Taigi toks projektas negali būti teikiamas svarstyti Seimo posėdyje, taip yra užkertamas kelias nekonstitucinio

¹²¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. sausio 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 86, 87 straipsnių papildymo bei pakeitimo ir įstatymo papildymo 88-1 straipsniu įstatymo atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // *Valstybės žinios*, 2005-01-22, Nr. 9-289

¹²² Lietuvos Respublikos Akcinių bendrovių įstatymo 60 straipsnio papildymo įstatymo projektas Nr. XP-1168 Pateiktas 2006-03-06

¹²³ Lietuvos Respublikos Seimo Teisės departamento išvada Akcinių bendrovių įstatymo 60 straipsnio papildymo įstatymo projektui Nr. XP-1168 Parengta 2006-04-28

¹²⁴ Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto išvada „Dėl preliminarų įvertinimo ar Akcinių bendrovių įstatymo 60 straipsnio papildymo įstatymo projektas (XP-1168) neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ Pateikta 2006-12-07

įstatymo priėmimui. Jeigu nebūtų prevencinės kontrolės, nekonstitucinis įstatymo projektas Seimo posėdyje dėl politinių interesų balsų dauguma galėtų būti priimtas ir taip visuomenės santykius reguliuotų prieštaraujantis Konstitucijai įstatymas. Taigi iki to laiko, kol atitinkamas subjektas nesikreips į Konstitucinį Teismą ir nebus priimtas Konstitucinio Teismo nutarimas, turėtumėm vadovautis nekonstituciniu įstatymu, kuris iškreipia teisinius visuomenės santykius.

Tačiau ne visada yra laikomasi prevencinės kontrolės procedūros. Vienas tokių atvejų buvo nagrinėjamas Konstituciniame Teisme. Konstitucinio Teismo 2005 m. sausio 19 d. nutarime¹²⁵ buvo nustatyta, jog Seimo Teisės departamentui pateikus išvadą, kurioje, departamento nuomone, įstatymo projekto¹²⁶ nuostata prieštarauja Konstitucijai, įstatymo projektas Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitete svarstomas nebuvo, ir tą pačią dieną atitinkamas įstatymas Seimo buvo priimtas ypatingos skubos tvarka. Konstitucinis Teismas konstatavo, kad taip buvo pažeistas Seimo Statutas, kad šiuo atveju buvo padarytas toks pažeidimas, kuris užkirto kelią taikyti vieną iš Seimo vidinių prevencinių teisinių priemonių, leidžiančių siekti, kad jo priimami įstatymai, kiti teisės aktai neprieštarautų Konstitucijai. Taigi šiuo atveju buvo pažeistas prevencinės kontrolės procedūra, kuri turi užtikrinti įstatymų projektų atitikimą Konstitucijai, nes nebuvo gauta Teisės ir teisėtvarkos komiteto išvada, kuri, jeigu būtų pritarta Teisės departamento pastaboms, būtų užkirtusi kelią įstatymo projekto svarstymui ir, labai tikėtina, nekonstitucinio įstatymo priėmimui. Taip pat Konstitucinis Teismas konstatavo, kad pažeidus Seimo Statuto 138 straipsnio 2 dalies (2000 m. spalio 10 d. redakcija) pažeidimas vertintinas kaip esminis įstatymų leidybos procedūros pažeidimas, konstatuotina ir tai, kad šiame įstatymų leidybos proceso etape buvo pažeista ir Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalies nuostata, jog įstatymai Seime priimami laikantis įstatymo nustatytos procedūros, todėl įstatymas pagal priėmimo tvarką prieštarauja Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai.

2005-2007 metais Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas vertino 93 įstatymų projektų atitikimą Konstitucijai. 57 įstatymo projektai buvo pripažinti prieštaraujančiais Konstitucijai, 36 projektai atitiko Konstituciją. Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas išvadose dėl įstatymo projekto atitikimo Konstitucijai dažniausiai konstatuoja, jog įstatymo projekto nuostatos prieštarauja konstituciniam visų asmenų lygiateisiškumo principui (Konstitucijos 29 straipsnis) bei teisinės valstybės principui.. Taip pat konstatuojamas prieštaravimas teisingos, darnios pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės siekiui, įtvirtintam Konstitucijos preambulėje, teismų savarankiškumo ir nepriklausomumo, konstituciniams valdžių padalijimo, teisėtų lūkesčių, nuosavybės neliečiamumo principui, teisinio aiškumo, diskriminavimo draudimo principams,

¹²⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. sausio 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 86, 87 straipsnių papildymo bei pakeitimo ir įstatymo papildymo 88¹ straipsniu įstatymo atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // *Valstybės žinios*, 2005-01-22, Nr. 9-289

¹²⁶ Lietuvos Respublikos Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 86 straipsnio papildymo, 87 straipsnio pakeitimo ir įstatymo papildymo 88¹ straipsniu įstatymo projektas Nr. IXP-2222(2SP)

konstituciniam įstatymų viršenybės principui, teisingo apmokėjimo už darbą principui, proporcingumo principui, sąžiningos konkurencijos laisvės principams¹²⁷. Tai konstatuodamas, Teisės ir teisėtvarkos komitetas vadovaujasi Konstitucinio Teismo doktrina, Konstitucinio Teismo nutarimuose suformuluotu Konstitucijos nuostatų aiškinimu. Taigi galima teigti, kad netiesiogiai Konstitucinis Teismas daro įtaką ir įstatymų projektų tolesniam galiojimui.

¹²⁷ Pavyzdžiui: Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto išvada „Dėl preliminaraus įvertinimo ar Lietuvos Respublikos paramos šeimai pagrindų įstatymo projektas (XP-2526) neprieštaruja Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ Pateikta 2007-12-12; Išvada „Dėl preliminaraus įvertinimo ar Lietuvos Respublikos valstybės ir tarvybos palapčių įstatymo 15 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas (XP-1898) neprieštaruja Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ Pateikta 2007-11-09; Išvada „Dėl preliminaraus įvertinimo ar Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 15 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas (XP-2540) neprieštaruja Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ Pateikta 2007-12-06; Išvada „Dėl preliminaraus įvertinimo ar Lietuvos Respublikos Pilietybės įstatymo įgyvendinimo įstatymo 2 straipsnio papildymo ir pakeitimo įstatymo projektas (XP-2436) neprieštaruja Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ Pateikta 2007-10-04

IV. IŠVADOS

1. Konstitucinio Teismo ryšys su įstatymų leidyba pasireiškia tuo, jog jis siekia užtikrinti, kad įstatymų leidėjas savo veikloje nepažeistų Konstitucijos, prižiūri, kad Konstitucija būtų tinkamai įgyvendinama. Tai sargas, prižiūrintis, jog įstatymų leidyboje (tiek proceso, tiek ir rezultato požiūriu) būtų laikomasi Konstitucijos nuostatų.

2. Konstitucinio Teismo veikla įstatymų leidybos srityje paprastai pirmiausiai suvokiama ir įvardinama kaip „negatyvioji įstatymų leidyba“. Taip yra todėl, kad „negatyvioji įstatymų leidyba“ yra natūrali Konstitucinio Teismo nutarimo, kuriuo pripažįstama, kad vienas ar kitas įstatymas arba atitinkama jo nuostata prieštarauja Konstitucijai, priėmimo pasekmė. Būtent šie nutarimai iš karto daro tiesioginį poveikį nacionalinei teisės sistemai.

3. Konstitucinis Teismas, formuodamas konstitucinę doktriną, netiesiogiai veikia ir pozityviąją įstatymų leidybą, nes įstatymų leidėjai leidžia įstatymus vadovaudamiesi Konstitucinio Teismo praktika. Konstitucinis Teismas formuoja įstatymo leidėjo sąmonę, supratimą, kuri atsispindi įstatymų reglamentavime.

4. Konstitucinio Teismo praktika aiškinant Konstituciją yra reikšminga ir naudinga skaninant teisėtų lūkesčių principo bei efektyvios ir kvalifikuotos įstatymleidystės užtikrinimą. Konstitucinio Teismo jurisprudencijos dėka įstatymų leidėjai ne tik turi arbitražą, bet ir gali tam tikru mastu prognozuoti jo veiksmus (tiek įstatymų leidybos procese, tiek ir jam pasibaigus). Pagaliau, ji ne tik suteikia galimybę Seimui prognozuoti priimamo įstatymo likimą bei priimti jį kvalifikuotai, padeda geriau suvokti Konstitucijos nuostatų turinį, bet ir prisideda formuojant teisinę sąmonę.

5. Konstitucinis Teismas, vykdydamas savo veiklą, priima svarbius sprendimus, kurie teisiškai įtakoja įstatymų leidėją ir apskritai visą visuomenę. Tačiau kartais Konstitucinio Teismo sprendimai būna ne tik teisiniai, bet turi ir politinių sprendimų atspalvį.

6. Konstitucinio Teismo veiklos rezultatai kiekvienais metais daro vis didesnę įtaką įstatymų leidybai. Mažėja įstatymų, kurie yra pripažįstami prieštaraujančiais Konstitucijai, o tai reiškia, kad įstatymų leidėjas vadovaujasi Konstitucinio Teismo sprendimais tiek formuodamas savo teisinį suvokimą, tiek svarstydamas ir priimdamas įstatymus.

7. Kad ir kaip būtų gaila, Seimo nariai vis dar nesistengia operatyviau įgyvendinti Konstitucinio Teismo nutarimų, taip įvesdami nestabilumą visuomenės santykių reguliavime bei visuotinį nepasitenkinimą pasyvia įstatymų leidėjo veikla šioje srityje. Galbūt reikėtų Seimo Statute numatyti maksimalų terminą, iki kurio turi būti priimtos nekonstitucinio įstatymo pataisos. Gal bent tai pastūmėtų Seimo narius veikti operatyviau.

8. Konstitucinio Teismo įtaka yra juntama ir vykdant prevencinę įstatymų projektų konstitucingumo kontrolę. Sprendžiant dėl įstatymo projekto atitikimo Konstitucijai, labai dažnai remiamasi Konstitucinio Teismo praktika. Taigi ir įstatymų projektų tolesniam likimui netiesioginę įtaką daro Konstitucinis Teismas.

V. SANTRAUKA

Konstitucinio Teismo įtaka įstatymų leidybai Lietuvoje

Šis magistrinis darbas tema „Konstitucinio Teismo įtaka įstatymų leidybai Lietuvoje“ yra skirtas išanalizuoti Konstitucinio Teismo įtaką įstatymų leidybai.

Lietuvoje, kaip ir visose kitose demokratijos tradicijas turinčiose šalyse, svarbu užtikrinti tinkamą konstitucinę kontrolę, kad būtų garantuotos pagrindinės žmonių teisės ir laisvės, svarbiausių visuomeninių santykių konstitucinis reglamentavimas. Lietuvos Respublikoje konstitucinės kontrolę atlieka Konstitucinis Teismas. Lietuvoje institucinė valstybinės valdžios sąranga grindžiama valdžių padalijimo principu. Vadinasi kiekviena valdžios sistemos grandis atlieka tik jai patikėtas funkcijas. Šiuolaikinėse demokratinėse valstybėse teisminė valdžia veikia kaip savarankiška valstybės valdžia, nepriklausomai nuo įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios. Todėl magistrinio tema kelia klausimą: kaip ir ar iš viso gali Konstitucinis Teismas įtakoti įstatymų leidybą. Darbe stengiamasi atskleisti Konstitucinio Teismo funkcijas ir tikslus, jo kompetenciją, kompetencijos ribas, analizuojant atitinkamus Konstitucinio Teismo nutarimus, Lietuvos Respublikos Seimo veiksmus (priimamus teisės aktus), bei nustatyti, ar egzistuoja tarpusavio priklausomybė, t. y. ar Konstitucinis Teismas daro įtaka įstatymų leidybai. Yra pateikiami statistiniai duomenys apie Konstitucinio Teismo priimtus nutarimus bei Seimo priimtas įstatymų pataisas.

Pirmoji darbo dalis – įvadas. Antroje dalyje yra analizuojama Konstitucinio Teismo kompetencija, sudėtis, sudarymo tvarka. Taip pat yra pateikiama samprata apie įstatymų leidybą, trumpai aptariamas įstatymų leidybos procesas, bei kiek jis yra susijęs su Konstituciniu Teismu, kokią įtaką įstatymų leidybai daro Konstitucinis Teismas. Taip pat yra analizuojama, Konstitucinio Teismo vieta valdžių padalijimo sistemoje. Trečioje dalyje yra pateikiami 2005-2008 m. Konstitucinio Teismo ir Seimo veiklos statistiniai duomenys, nagrinėjami konkretūs Konstitucinio Teismo nutarimai ir jų įtaka įstatymų leidybai. Galiausiai pateikiamos išvados.

VI. SUMMARY

Constitutional Court's Influence to Legislation in Lithuania

This master paper „Constitutional Court's Influence to Legislation in Lithuania“ is dedicated to analysis of Constitutional Court's participation in legislation procedure.

In Lithuania as well as in other democratic countries it is important to ensure proper constitutional control in order to safeguard essential human rights and freedoms, constitutional regulation of the most important social relationship. In the Republic of Lithuania the constitutional control is performed by the Constitutional Court. In Lithuania the system of the institutional authority is based on the partition of powers. Every link of the authority system performs the functions which are assigned to it. In contemporary democratic states judicial authority acts as separate state authority independently from the legislative or the executive. Therefore this master paper raises a question how (if at all) the Constitutional Court influence the legislation. The Constitutional Court's functions, purposes, competence, its limits shall be sought to be revealed herein while analysing relevant rulings of the Constitutional Court, actions of the Parliament of the Republic of Lithuania (legal acts adopted), interdependence shall be sought to be identified, i.e. whether Constitutional Court influences the legislation. The statistical data on the rulings adopted by the Constitutional Court and the amendments of the laws adopted by the Parliament of the Republic of Lithuania shall be provided.

First part of the paper is introduction. The second part analyses the competence of the Constitutional Court, its composition, order of constitution; the procedure of legislation and its association to Constitutional Court, what influence to legislation is made by the Constitutional Court is also discussed therein. The place of the Constitutional Court in the system of the partition of powers shall be also discussed. The third part provides statistic data of the Constitutional Court and the Parliament during period from year 2005 to 2008, discusses specific rulings of the Constitutional Court and their influence to legislation. Finally the conclusions are provided.

VII. LITERATŪROS SĄRAŠAS

Lietuvos Respublikos teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija// Valstybės Žinios, 1992 11 10, Nr. 31- 953.
2. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymas// Valstybės žinios, 1993-02-28, Nr. 6-120.
3. Lietuvos Respublikos Seimo statutas // Valstybės žinios, 1994-02-25 Nr.15-249
4. Lietuvos Respublikos medžioklės įstatymas // Valstybės žinios, 2002-06-28, Nr. 65-2634
5. Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas // Valstybės žinios, 1994-07-07, Nr. 53-996
6. Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymas // Valstybės žinios, 1997-07-01, Nr. 65-1558
7. Lietuvos Respublikos farmacinės veiklos įstatymas // Valstybės žinios, 1991-02-28, Nr. 6-161
8. Lietuvos Respublikos farmacijos įstatymas // Valstybės žinios, 2006-07-18, Nr. 78-3056
9. Lietuvos Respublikos teismų įstatymas // Valstybės žinios, 1994-05-21, Nr. 46-851
10. Lietuvos Respublikos peticijų įstatymas // Valstybės žinios, 1999-07-07, Nr. 66-2128
11. Lietuvos Respublikos savivaldybių administracinės priežiūros įstatymas // Valstybės žinios, 1998-05-14, Nr. 51-1392
12. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas // Valstybės žinios, 1999-01-14, Nr. 13-308
13. Lietuvos Respublikos Vyriausiosios rinkimų komisijos įstatymas // Valstybės žinios, 2002-06-20, Nr. 68-2774
14. Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymas // Valstybės žinios, 2002-09-17, Nr. 95-4087
15. Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo įgyvendinimo įstatymas // Valstybės žinios, 2002-09-17, Nr. 95-4088
16. Lietuvos Respublikos teisėjų valstybinių pensijų įstatymas // Valstybės žinios, 2002-07-02, Nr. 73-3088
17. Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymas // Valstybės žinios, 1997-07-01, Nr. 65-1558
18. Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios, 2006-12-30, Nr. 143-5445
19. Lietuvos Respublikos kompensacijų už valstybės išperkama nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat valstybės garantijų ir lengvatų, numatytų

- piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymo 7, 8, 9 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas // *Valstybės žinios*, 2005-12-31, Nr. 153-5647
20. Lietuvos Respublikos tabako kontrolės įstatymo 2, 4, 5, 6, 8, 14, 17, 18 ir 26 straipsnių pakeitimo įstatymas // *Valstybės žinios*, 2005-12-03, Nr. 142-5105
 21. Lietuvos Respublikos žemės ūkio paskirties žemės įsigijimo laikinojo įstatymo ir žemės ūkio paskirties žemės įsigijimo laikinojo įstatymo pakeitimo įstatymo pakeitimo įstatymas // *Valstybės žinios*, 2006-07-27, Nr. 82-3259
 22. Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 86 straipsnio papildymo, 87 straipsnio pakeitimo ir įstatymo papildymo 88¹ straipsniu įstatymo projektas Nr. IXP-2222(2SP)
 23. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 60 straipsnio papildymo įstatymo projektas Nr. XP-1168
 24. Lietuvos Respublikos medžioklės įstatymo 7, 8, 11, 13 ir 22 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas Nr. XP-693(2)
 25. Lietuvos Respublikos Prezidento 2006 m. birželio 1d. dekretas Nr. 487 „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo priimto Lietuvos Respublikos medžioklės įstatymo 7, 8, 11, 13, 22 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo gražinimo Lietuvos Respublikos Seimui pakartotinai svarstyti“ // *Valstybės žinios*, 2006-01-10, Nr. 3-51
 26. Lietuvos Respublikos Prezidento 2006 m. rugpjūčio 3 d. dekretas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo priimto Lietuvos Respublikos medžioklės įstatymo 7, 8, 11, 13, 22 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo gražinimo Lietuvos Respublikos Seimui pakartotinai svarstyti“ // *Valstybės žinios*, 2006-08-05, Nr. 86-3355
 27. Lietuvos Respublikos Seimo Teisės departamento išvada Akcinių bendrovių įstatymo 60 straipsnio papildymo įstatymo projektui Nr. XP-1168 Parengta 2006-04-28
 28. Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto išvada „ Dėl preliminaraus įvertinimo ar Akcinių bendrovių įstatymo 60 straipsnio papildymo įstatymo projektas (XP-1168) neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai” Pateikta 2006-12-07

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 8 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos 1993 m. kovo 16 d. įstatymo "Dėl Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo dalinio pakeitimo ir papildymo" atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // *Valstybės žinios*, 1993-11-17, Nr. 61-1166

2. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. spalio 26 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo "Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų" 10 straipsnio septintosios dalies nuostatos, taip pat dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. sausio 26 d. nutarimo Nr. 55 "Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. lapkričio 15 d. nutarimu Nr. 470 patvirtintos Lietuvos Respublikos įstatymo "Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų" įgyvendinimo tvarkos dalinio pakeitimo" 1.2 punkto nuostatos, 2.1 punkto ir jo 1, 2 bei 3 papunkčių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // *Valstybės žinios*, 1995-11-02, Nr. 89-2007
3. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 29 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 1996 m. gruodžio 5 d. nutarimo „Dėl Seimo nutarimo „Dėl Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos tarybos narių paskyrimo“ pripažinimo netekusiu galios ir Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos Tarybos sudarymo“ atitikimo Konstitucijai // *Valstybės žinios*, 1997-06-04, Nr. 49-1173.
4. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. birželio 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo 7, 11, 15 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo, Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo 7 straipsnio 1 bei 4 dalių ir Lietuvos Respublikos Prezidento įstatymo 20 straipsnio 2 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“// *Valstybės žinios*, 2002-06-21, Nr. 62-2515.
5. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1993 m. spalio 1 d. nutarimas „Dėl Seimo atsisakymo svarstyti akto projektą“, *Valstybės žinios*, 1993-10-06, Nr. 51-991.
6. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. sausio 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos 1993 m. birželio 17 d. Seimo nutarimo "Dėl žemės reformos pagrindinių kryptų" atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // *Valstybės žinios*, 1994-01-26, Nr. 7-116
7. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. gruodžio 12 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių „Būtingės nafta“, „Mažeikių nafta“ ir „Naftotiekis“ reorganizavimo įstatymo 4 straipsnio 2 dalies (2002 m. birželio 4 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl pareiškėjo - Mažeikių rajono apylinkės teismo prašymo ištirti, ar Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių "Būtingės nafta", "Mažeikių nafta" ir "Naftotiekis" reorganizavimo įstatymo 3 straipsnio 8 dalis (2002 m. birželio 4 d. redakcija) neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // *Valstybės žinios*, 2005-11-15, Nr. 146-5332.
8. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. rugsėjo 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos telekomunikacijų įstatymo (2000 m. liepos 11 d. redakcija) 27 straipsnio 2

- dalis, Lietuvos Respublikos telekomunikacijų įstatymo 27 straipsnio pakeitimo įstatymo 2 straipsnio 1 dalies, Lietuvos Respublikos telekomunikacijų įstatymo (2002 m. liepos 5 d. redakcija) 57 straipsnio 4 dalies, Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo (1997 m. gegužės 22 d. redakcija) 7 straipsnio 3 dalies 4 punkto, Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo (2002 m. birželio 20 d. redakcija) 7 straipsnio 3 dalies 6 punkto, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 48 straipsnio 1 dalies (1961 m. birželio 26 d. redakcija) ir 75 straipsnio 1 dalies (1975 m. sausio 29 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai// *Valstybės žinios*, 2002-09-25, Nr. 93-4000.
9. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. sausio 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 86, 87 straipsnių papildymo bei pakeitimo ir įstatymo papildymo 88-1 straipsniu įstatymo atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // *Valstybės žinios*, 2005-01-22, Nr. 9-289
 10. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. birželio 6 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1 straipsnio pavadinimo „Konstitucinis Teismas – teisminė institucija“ ir šio straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 65-2400
 11. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. spalio 23 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 8 straipsnio ir 14 straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // *Valstybės žinios*, 2002-10-31, Nr. 104-4675
 12. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. lapkričio 21 d. sprendimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. balandžio 4 d. nutarimo "Dėl Lietuvos Respublikos Seimo Statuto 73 straipsnio 3 dalies (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai" motyvuojamosios dalies II skyriaus 6.3 punkto nuostatos išaiskinimo“ // *Valstybės žinios*, 2006-11-25, Nr. 127-4849
 13. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 02 09 nutarimas „Dėl savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 34 straipsnio (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // *Valstybės žinios*, 2007-02-13, Nr. 19-722
 14. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. sausio 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 86, 87 straipsnių papildymo bei pakeitimo ir įstatymo papildymo 88-1 straipsniu įstatymo atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // *Valstybės žinios*, 2005-01-22, Nr. 9-289
 15. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. sausio 27 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Muitinės kodekso 30 straipsnio 1 dalies 2 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // *Valstybės žinios*, 2005-01-29, Nr. 14-432

16. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. kovo 16 d. nutarimas „Dėl specialios paskirties akcinės bendrovės „Lietuvos energija“ reorganizavimo įstatymo (2001 m. birželio 28 d. redakcija) 5 dalies ir šio straipsnio (2003 m. liepos 4 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai” // *Valstybės žinios*, 2005-03-19, Nr. 36-1184
17. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Administracinių teisės pažeidimų kodekso 162 straipsnio (2002 m. liepos 5 d. redakcija) atitikties Konstitucijai“ // *Valstybės žinios*, 2005-11-12, Nr. 134-4819
18. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. liepos 8 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo "Dėl kultūros įstaigų reorganizavimo ir likvidavimo tvarkos" (1995 m. birželio 13 d. redakcija) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. lapkričio 28 d. nutarimo Nr. 1320 "Dėl Lietuvos nepriklausomybės signatarų namų ir Lietuvos Menininkų rūmų" 1, 2.3 ir 2.4 punktų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // *Valstybės žinios*, 2005-07-19, Nr. 87-3274
19. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. gegužės 13 d. nutarimas „ Dėl Medžioklės įstatymo 7 straipsnio 2 dalies, 8 straipsnio 1, 9, 10 dalių, 13 straipsnio 2 dalies, 18 straipsnio 7 dalies ir 22 straipsnio 3, 6, 7 dalių atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // *Valstybės žinios*, 2005-05-19, Nr. 63-2235
20. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. rugsėjo 29 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Farmacinės veiklos įstatymo 17 straipsnio (2002 m. birželio 24 d. redakcija) 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // *Valstybės žinios*, 2005-10-01, Nr. 117-4239
21. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Teismų įstatymo 56 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 3 dalies (2003 m. sausio 21 d. redakcija), 4, 5, 6 dalių (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 57 straipsnio 3 dalies (2003 m. sausio 28 d. redakcija), 63 straipsnio 4 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 70 straipsnio 2, 3 dalių (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 71 straipsnio 2, 3 dalių (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 72 straipsnio 2, 3 dali (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 73 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 74 straipsnio 1 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 75 straipsnio 1 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 76 straipsnio 2 dalies (2003 m. sausio 21 d. redakcija), 77 straipsnio 3 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 78 straipsnio 2 dalies (2003 m. sausio 21 d. redakcija), 79 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 81 straipsnio 3, 7 dalių (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 90 straipsnio 3, 7 dalių (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 119 straipsnio 2, 5 dalių (2002 m. Sausio 24 d. redakcija), 120 straipsnio 3, 4 punktų (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 128 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), Lietuvos Respublikos

- įstatymo "Lietuvos Aukščiausiojo teismo statutas" 11 straipsnio 3 dalies 13 punkto (1996 m. liepos 4 d. redakcija), 17 straipsnio 1, 3 dalių (1995 m. balandžio 18 d. redakcija), 4 dalies (1996 m. liepos 4 d. redakcija), 18 straipsnio 3 dalies (1995 m. balandžio 18 d. redakcija) ir Lietuvos Respublikos prezidento 2003 m. Vasario 10 d. dekreto nr. 2048 "Dėl apygardos teismo teisėjo atleidimo" 1 straipsnio atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai" // *Valstybės žinios*, 2006-05-11, Nr. 51-1894
22. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 26 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Peticijų įstatymo 10 straipsnio 1 dalies 2 punkto, 10 straipsnio 4 dalies ir 16 straipsnio atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // *Valstybės žinios*, 2006-01-28, Nr. 11-410
23. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 26 d. nutarimas „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 26 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 62 straipsnio 1 dalies 2 punkto, 69 straipsnio 4 dalies (1996 m. liepos 11 d. redakcija), Lietuvos Respublikos Teismų įstatymo 11 straipsnio 3 dalies (2002 m. Sausio 24 d. redakcija), 96 straipsnio 2 dalies (2002 m. Sausio 24 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // *Valstybės žinios*, 2006-03-31, Nr. 36-1292
24. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. balandžio 14 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Savivaldybių administracinės priežiūros įstatymo 3 straipsnio 4 dalies (2002 m. gruodžio 10 d., 2004 m. birželio 8 d. redakcijos), 5 straipsnio 4 dalies (2002 m. gruodžio 10 d. redakcija), 7 straipsnio (2002 m. gruodžio 10 d. redakcija), 8 straipsnio (2002 m. gruodžio 10 d. redakcija), 9 straipsnio (2002 m. gruodžio 10 d. redakcija), 11 straipsnio (2002 m. gruodžio 10 d. redakcija), Lietuvos Respublikos Savivaldybių administracinės priežiūros įstatymo pakeitimo įstatymo (2002 m. gruodžio 10 d. redakcija) 2 straipsnio 2 dalies, Lietuvos Respublikos Valstybės tarnybos įstatymo 44 straipsnio 1 dalies (2002 m. gruodžio 10 d. redakcija), 62 straipsnio 12 dalies (2000 m. lapkričio 21 d. redakcija), Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. gruodžio 3 d. nutarimo Nr. 1525 "Dėl Vyriausybės atstovo Marijampolės apskrčiai atleidimo", Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. gruodžio 3 d. nutarimo Nr. 1526 "Dėl Vyriausybės atstovo Panevėžio apskrčiai atleidimo", Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. gruodžio 3 d. nutarimo Nr. 1527 "Dėl Vyriausybės atstovo Šiaulių apskrčiai atleidimo", Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. gruodžio 3 d. nutarimo Nr. 1528 "Dėl Vyriausybės atstovo Telšių apskrčiai atleidimo" 1 punkto, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. gruodžio 3 d. Nutarimo Nr. 1529 "Dėl Vyriausybės atstovo Vilniaus apskrčiai atleidimo", Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. Gruodžio 10 d.

- nutarimo Nr. 1578 "Dėl Vyriausybės atstovo Šiaulių apskrčiai" 1 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai" // *Valstybės žinios*, 2006-04-22, Nr. 44-1608
25. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 10 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausiosios rinkimų komisijos įstatymo 3 straipsnio 6 dalies (2003 m. balandžio 10 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // *Valstybės žinios*, 2006-05-12, Nr. 52-1917
26. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. lapkričio 13 d. nutarimas „Dėl teisės aktų, reguliuojančių Lietuvos Respublikos pilietybės santykius, nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // *Valstybės žinios*, 2006-11-16, Nr. 123-4650
27. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 22 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Teisėjų valstybinių pensijų įstatymo 4 straipsnio (2002 m. liepos 2 d., 2004 m. lapkričio 4 d., 2005 m. gegužės 19 d., 2006 m. birželio 8 d. redakcijos) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // *Valstybės žinios*, 2007-10-25, Nr. 110-4511
28. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. liepos 5 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 5 straipsnio 2 dalies 1 punkto (2002 m. balandžio 2 d. redakcija), 16 straipsnio 7 dalies (1999 m. gegužės 13 d., 2001 m. gruodžio 11 d. redakcijos) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // *Valstybės žinios*, 2007-07-10, Nr. 76-3018

Monografijos, straipsniai ir kita specialioji literatūra

1. Birmontienė T. ir kt. Lietuvos Konstitucinė teisė (Vilnius: LTU, 2001).
2. Bučalis L. „Ar Konstitucinis Teismas savo nutarimuose gali išeiti už pradinio kreipimosi ribų“, *International Journal of Baltic Law* Volume 1, No.3 (June, 2004).
3. Egidijus Kūris. "Konstitucijos dvasia“, *Konstitucija XXI amžiuje, Jurisprudencija*, 2002, Nr. 30 (22).
4. Hans-Jurgen PAPIER, „Konstitucinio Teismo sprendimų vykdymo problemos“, *Tatptautinės konferencijos „Konstitucinis teisingumas ir teisės viešpatavimas“*, skirtos Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įsteisimo 10-mečiui, medžiaga, Vilnius, 2004.
5. Jankauskas K. „Teisės principų samprata ir jos įtvirtinimas konstitucinėje jurisprudencijoje“, *Daktaro disertacija*, Vilnius, 2005. P. 173 (http://submit.library.lt/ETD-afiles/MRU/etd-LABT20051017-114820-87997/unrestricted/Dis_Jankauskas.pdf).
6. Jarašiūnas E. „Įstatymo samprata: istorinis, lyginamasis ir nacionalinis aspektai“, *Mokslo darbų periodinis leidinys „Parlamento studijos“* Nr. 4. 2005 m http://www.parlamentostudijos.lt/Nr4/4_teise_Jarasiunas.htm

7. Jarašiūnas, E. Konstitucinė valstybės valdžios institutų sistema. Lietuvos konstitucinė teisė. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2001.
8. Jarašiūnas E. Apie konstitucinės justicijos funkcijas // Konstitucija, žmogus, teisinė valstybė (konferencijos medžiaga). - Vilnius, Lietuvos žmogaus teisių centras, 1998. P. 139-156
9. Kubilius A. „Constitutional Arguments in Political Decision-Making: Lithuania“, *The Constitution as an Instrument of Change*, ed. E. Smith, Stockholm: SNS Förlag, 2003.
10. Kūris E. „Konstitucinė justicija Lietuvoje: pirmasis dešimtmetis“, Tatptautinės konferencijos „Konstitucinis teisingumas ir teisės viešpatavimas“, skirtos Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įsteisimo 10-mečiui, medžiaga, Vilnius, 2004.
11. Kūris E. Politinių klausimų jurisprudencija ir Konstitucinio Teismo orbiter dicta: Lietuvos Respublikos Prezidento institucija pagal Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimą // Politologija. 1998. Nr. 1 (11).
12. Kęstutis Girnius „Konstitucinis Teismas pats save pergudravo“. Savaitraštis Veidas. 2007 02 22 Nr. 8
13. Lapinskas K. Acts of the Constitutional Court. – Jarašiūnas E. et al. Constitutional Justice in Lithuania. Vilnius: The Constitutional Court of the Republic of Lithuania, 2003, p. 171–201.
14. Louis Favoreu, Konstituciniai teismai, vert. Egidijus Jarašiūnas (Vilnius: Garnelis, 2001).
15. Mikelėnas V., Civilinis procesas. Pirmoji dalis. Antrasis pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius, 1997.
16. Monkevičius K. „Valdžių padalijimo principas 1922 m. Lietuvos valstybės Konstitucijoje“, Parlamento studijos
17. Petras Algirdas Čiočys. Teisės pagrindai. Mokomoji knyga. Trečiasis leidimas, Vilnius, 2002
18. Pavilionis V. Konstitucijos interpretavimas vykdant abstrakčią teisės aktų teisėtumo kontrolę // Konstitucinės priežiūros institucijų baigiamieji aktai.
19. Ragauskas P. „Konstitucinio Teismo vaidmuo įstatymų leidyboje“. <http://teise.org/admin/docs/upload/2004%201%20Petras.doc>.
20. Stačiokas S. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo aktų vykdymas ir jų poveikis teisinei sistemai“, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo ir Lenkijos Respublikos Konstitucinio Tribunolo dešimtoji konferencija "Konstitucinių teismų sprendimų vykdymas ir jų poveikis teisinei sistemai", Kaunas, 2006 m. birželio 7 - 10 d.
21. Summers R. S. Evaluating and Improving legal Processes: A Plea for Process Values // Cornell Law Review. 1974. Nr. 60. P. 1–52; Eckhoff T. Impartiality, Separation of Powers and Judicial.
22. Šileikis E., Alternatyvi konstitucinė teisė, Vilnius 2005.

23. Šinkūnas H. ,, Valdžių padalijimo principas ir teisminės valdios vieta valdžių padalijimo sistemoje “, Teisė 2003 (49)
24. http://www.lrkt.lt/Stat_bendra.html
25. Lietuvos Respublikos Seimo Stenograma Nr.35(114)
http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=267008 Prisijungimo data 2008-04-07
26. 2006-06-22 Lietuvos Respublikos Seimo posėdis, Stenograma 54(190)
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=278823 Prisijungimo data 2008-04-06
27. Prezidento spaudos tarnybos pranešimas <http://www.president.lt/lt/news.full/6914>
Prisijungimo data 2008-04-07
28. Žmogaus teisių stebėjimo institutas. 2007 02 19
http://www.hrmi.lt/admin/Editor/assets/savivaldybiu_rinkimu_istatymas.pdf Prisijungimo data 2008 02 25
29. Dienraštis „Lietuvos rytas“ 2006-09-23 Prisijungimo data 2008-04-10
30. Savaitraštis „Veidas“, Konstitucinis Teismas - svarbi politikos dalis . 2006.11.30 - Nr. 48
Prisijungimo data 2008-03-20
31. Bernardinai.lt, 2007-04-17 http://www.lrkt.lt/APublikacijos_20070417a.html
32. http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=252&p_k=1 Prisijungimo data 2008-04-04
Statistiniai Seimo priimtų teisės aktų duomenys